

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Využití přírodních a druhotných materiálů při výtvarných činnostech v MŠ

Vypracovala: Hana Václavková

Vedoucí práce: Mgr. Martina Lietavcová

České Budějovice, 2015

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 20. března 2015

.....

Hana Václavková

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucí své bakalářské práce Mgr. Martině Lietavcové za její pomoc při zpracovávání daného tématu, cenné rady, připomínky a odbornou spolupráci.

ABSTAKT

Bakalářská práce je zaměřena na výtvarné tvoření s přírodním a druhotným materiálem v mateřské škole. Hlavním cílem práce je vytvoření praktického zásobníku výrobků z přírodních a druhotných materiálů. Tento zásobník společně s vyhodnocením výroby některých nápadů přímo s dětmi (včetně fotografií) tvoří praktickou část práce. Teoretická část se zabývá problematikou psychického vývoje dítěte předškolního věku a také přibližuje oblast environmentální výchovy v mateřské škole s odkazem na Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.

KLÍČOVÁ SLOVA: tvoření, přírodní a druhotný materiál, environmentální výchova, mateřská škola

ABSTACT

The bachelor thesis is focused on natural and secondary materials used for artistic creation in kindergarten. Main purpose of this thesis is creating practical set of this kind of products. This set and assessment of some ideas production with children (including photos) generate practical part of this thesis. Theoretical part is dealing with psychic evolution issues of pre-school children and also is approaching environmental education in kindergarten referenced to Framework education programme for pre-school education.

KEY WORDS: creating, natural and secondary materials, environmental education, kindergarten

OBSAH

ÚVOD.....	10
1 TEORETICKÁ ČÁST	11
1.1 Psychický vývoj dítěte předškolního věku	11
1.1.1 Motorický vývoj dítěte předškolního věku.....	11
1.1.1.1 Vývoj dětské kresby	12
1.1.2 Kognitivní vývoj dítěte předškolního věku	13
1.1.2.1 Vnímání	13
1.1.2.2 Představy a fantazie	14
1.1.2.3 Myšlení	14
1.1.2.4 Řeč.....	15
1.1.2.5 Paměť a pozornost.....	16
1.1.3 Emoční a sociální vývoj dítěte předškolního věku	16
1.1.3.1 Emoce	16
1.1.3.2 Morálně - etický vývoj	16
1.1.3.3 Sociální vztahy, socializace	17
1.1.4 Hra předškolního dítěte.....	17
1.2 Environmentální výchova v mateřské škole	18
1.2.1 Ekologická výchova, environmentální výchova a výchova k trvale udržitelnému rozvoji.....	19
1.2.2 Možné metody, nástroje a prostředky realizace Státního programu environmentálního vzdělání, výchovy a osvěty.....	20
1.2.3 Environmentální výchova a RVP PV	21
1.2.3.1 Dítě a jeho tělo	21

1.2.3.2 Dítě a jeho psychika	21
1.2.3.3 Dítě a ten druhý	22
1.2.3.4 Dítě a jeho společnost	23
1.2.3.5 Dítě a jeho svět	23
1.3 Výtvarně - estetická výchova nejmenších se zaměřením na přírodu	25
1.3.1 Estetická výchova obecně	25
1.3.2 Výtvarná výchova ve spojení s estetickou výchovou	26
1.3.3 Příroda ve spojení s estetickou výchovou	26
1.3.3.1 Přírodniny a výtvarná výchova	28
1.3.3.2 Druhotný materiál a výtvarná výchova	28
2 PRAKTICKÁ ČÁST - výzkumná studie	30
2.1 Obecná charakteristika	30
2.1.1 Charakteristika, cíl výzkumné studie	30
2.1.2 Výzkumný vzorek	30
2.1.3 Metody a postup práce	31
2.2 Zásobník výtvarných nápadů	32
2.2.1 Jaro	32
2.2.1.1 Kytičky z cukrářských košíčků	33
2.2.1.2 Polystyrenová ovečka	35
2.2.1.3 Sedmikrásky	36
2.2.1.4 Velikonoční váza a kuřátka	38
2.2.2 Léto	40
2.2.2.1 3D rybka	41
2.2.2.2 Motýlek	43
2.2.2.3 Polystyrenová včelička s PET křídélky	44

2.2.2.4	<i>Vodní víla</i>	45
2.2.3	Podzim	46
2.2.3.1	<i>Ježek na kolíku</i>	47
2.2.3.2	<i>Ježek ze semínek</i>	48
2.2.3.3	<i>Muchomůrky</i>	49
2.2.3.4	<i>Podzimní strom</i>	51
2.2.4	Zima	52
2.2.4.1	<i>Adventní věnec</i>	53
2.2.4.2	<i>Anděl a čert s dřevěnou hlavičkou</i>	54
2.2.4.3	<i>Kompot pro zvířátka</i>	56
2.2.4.4	<i>Kos ze šišky</i>	58
2.3	Průběh praktické realizace	60
2.3.1	JARO - Kytičky z cukrářských košíčků	60
2.3.1.1	<i>Chlapec A</i>	60
2.3.1.2	<i>Chlapec B</i>	60
2.3.1.3	<i>Chlapec C</i>	61
2.3.1.4	<i>Osobní zhodnocení</i>	61
2.3.2	LÉTO - Motýlek	63
2.3.2.1	<i>Chlapec A</i>	63
2.3.2.2	<i>Chlapec B</i>	63
2.3.2.3	<i>Chlapec C</i>	64
2.3.2.4	<i>Osobní zhodnocení</i>	65
2.3.3	PODZIM - Podzimní strom	66
2.3.3.1	<i>Chlapec A</i>	66
2.3.3.2	<i>Chlapec B</i>	66

2.3.3.3 Chlapec C.....	67
2.3.3.4 Osobní zhodnocení.....	67
2.3.4 ZIMA - Adventní věnec.....	68
2.3.4.1 Chlapec A.....	68
2.3.4.2 Chlapec B.....	68
2.3.4.3 Chlapec C.....	69
2.3.4.4 Osobní zhodnocení.....	69
2.4 Závěr praktické části.....	70
DISKUZE.....	72
ZÁVĚR.....	74
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	75
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	79
SEZNAM PŘÍLOH.....	81

ÚVOD

Vztah mezi přírodou a člověkem existuje již odpradáвна. Tak jako jakýkoliv jiný vztah, i vztah přírody a člověka se mění a vyvíjí.

Pravěcí předci byli na přírodě zcela závislí. V přírodě nacházeli obživu, bezpečí a také domov. Všichni víme, že pravěk je dávnou minulostí. Ale ani zub času nepřetvořil náš základ a holý fakt, že i my - lidé dnešní doby, jsme její součástí. Člověk je na přírodě neustále závislý. Problémem je, že lidstvo na tuto skutečnost víc a víc zapomíná.

Žijeme životy konzumní společnosti, která je zvyklá jen brát a nic nevracet. Neustále z přírody „ždímáme“ suroviny, energie, v důsledku hubíme druhy zvířat, plníme deštné pralesy a hyzdíme naše životní prostředí nesčetným množstvím odpadků.

Naštěstí se v našich řadách najdou tací, kteří chtějí pečovat o bohatství přírody a bojovat o její krásu až do morku kosti. Bohužel toto by měl být zájem každého z nás. Je nesmírně těžké usilovat o pořádek na planetě (ba dokonce vesmíru), když se zbytek společnosti obrací zády. Jediným způsobem jak nedopustit totální devastaci životního prostředí je vydat se cestou výchovy.

Děti, včetně těch co se teprve narodí, jsou budoucími „nájemníky“ naší planety, kteří se o ni budou starat. „Jak“ o ni budou pečovat, je otázkou. Ovšem za tuto „otázkou“ odpovídáme my! Je jen a jen na nás, který „způsob péče“ o životní prostředí dětem ukážeme. Děti, předškolního věku především, jsou velmi zvědavé a otevřené všemu. Nesmíme toto období propásnout. Od samého začátku, bychom měli do dětí zasít semínko, které by vyklíčilo do úcty a snahy postarat se o své okolí. Měli bychom brát na vědomí, že děti jsou nadmíru vnímavé a velice rychle se učí také vzorem! Buďme tedy dobrým vzorem a dejme ruku k dílu. A to doslova...

Pomoc dát ruku k „dílu“, odlehčit přírodu a také prohloubit ekologické a estetické vědomí našich dětí, je zároveň hlavním cílem této bakalářské práce. Jejím jádrem je zásobník výtvarných nápadů přizpůsobený dětem předškolního věku. Ke zhotovení výrobků nebudete potřebovat nic jiného než poklady přírody, „odpady“ člověka a environmentálního ducha!

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Psychický vývoj dítěte předškolního věku

Psychickým vývojem jedince se zabývá především vývojová psychologie. Vágnerová (2000) uvádí, že vývojová psychologie usiluje o poznání souvislostí a pravidel vývojových změn v jednotlivých oblastech lidské psychiky a porozumění jejich mechanismům. Pro samotný proces duševního vývoje je pak charakteristický vznik a změny psychických procesů a vlastností v rámci diferenciací a integrace celé osobnosti.

Předškolní období (3 – 6 let), jak popisuje Šulová (2003), je jedno z nejzajímavějších vývojových období člověka. Dochází v něm k velkým změnám, a to jak po biologické, tak i po psychosociální stránce. Je to doba zvědavosti a neutuchající tělesné i duševní aktivity. Tato aktivita se projevuje hlavně ve hře. Není divu, že je proto předškolní věk často nazýván jako období hry.

1.1.1 Motorický vývoj předškolního dítěte

Čáp (2007) říká, že mezi batolecím obdobím a obdobím předškolního věku je značný rozdíl. Pohyby dítěte mají vyšší kvalitu jak v manipulaci, tak v lokomoci. Šulová (2003) doplňuje, že pohyby dítěte jsou hbitější, elegantnější, přesnější, plynulejší a také účelnější. V této době může dítě úspěšně zahájit sportovní činnosti, jako je př. lyžování, jízda na kole nebo plavání. Dokáže totiž dobře pozorovat a napodobovat sportovní činnosti dospělých. Mimo jiné koordinace pohybů se také projeví ve hře a v sebeobsluze (hygiena, skládání věcí, zavazování tkaniček u bot, oblékání a svlékání atd.). Další autor (Langmeier, Josef et al., 1998) rozvádí, že tříleté dítě zvládne střídat nohy při chůzi do schodů i ze schodů. Čtyřleté dítě zase zvládne jít po úzké kladině (nízko nad zemí), seskočit z lavičky a stát na jedné noze. Za to pětileté dítě už jezdí na dětském kole.

Kromě hrubé motoriky se dále vyvíjí i motorika jemná. Šulová (2003) upozorňuje, že jemná motorika úzce souvisí s osifikací, tedy přeměnou chrupavky v kost. Dítě si

v této době rádo hraje s různými materiály (plastelína, knoflíky, kostky, látka, korálky), včetně materiálů přírodních (klacíky, kamínky, šišky, tráva, listí atd.). Langmeier společně se spoluautory (1998) dále dodává, že tříleté dítě v jemné motorice zvládá např. navlékání korálků, čtyřleté si čistí zuby kartáčkem, pětileté dítě poskládá jednodušší puzzle a šestileté si samo zaváže tkaničku.

S rozvojem jemné motoriky jde také ruku v ruce grafomotorika, která ovlivňuje úroveň dětské kresby.

1.1.1.1 Vývoj dětské kresby

Úplně první přípravné kroky na kresbu, můžeme pozorovat už v batolecím věku, kdy jednorozční dítě pozoruje například pohyb vlastního prstu v prostoru (Uždil, 1978). První začátky grafických stop jsou úzce spojeny s hrou. Dítě má radost z pohybu, díky kterému stopu vytvořilo (Uždil, 1978). Jak souhlasí i Vágnerová – děti batolecího věku považují „čmárání“ jako zajímavou činnost, často důležitější než její výsledek. Svým dílem se pak více nezabývá. Šulová (2003) dodává, že výsledky tohoto spontánního čmárání (okolo 2 let), jako jsou čáry a kolečka, jsou dítětem popisované pokaždé jinak. Popis totiž souvisí s momentální náladou dítěte (Vágnerová, 2005).

První kresebné pokusy jsou vytvářeny pohybem celé paže a vycházejí z ramene. Pohyb je možný jen ve dvou směrech, nahoru – dolů a doleva - doprava (Bezděková, 2008). Následuje uvolňování kloubů v loktu a zápěstí, jehož výsledkem jsou pak čáry, otáčené v menším oblouku, vznikají hustá „klubka“ a jsou patrné i jednotlivé „úsečky“. Dále se objevují klikatky, nepravidelné spirály, body a krátké, husté čáranice (Uždil 1978; Uždil a Šašinková, 1983). Tyto „výtvary“ už souvisí i s grafomotorikou.

Zpočátku dítě drží svůj kreslicí nástroj v plné dlani. Hranice papíru často překračuje. Později se čím dál víc tyto hranice snaží dodržovat. Dítě má tendenci papír co nejvíce zaplnit (Uždil, 1978). Pozvolna se mění i tempo pohybu. S uklidňujícím se pohybem dítě vytváří ovál jednou čarou (Uždil, 1978; Uždil a Šašinková, 1983).

S postupem času dítě zjišťuje, že čmáráním může zobrazit i realitu, kresba se tak stává symbolem (Vágnerová, 2005).

Děti kreslí domy, dopravní prostředky, stromy a květiny v zahradce, slunce na obloze atd. Avšak úplně na prvním místě dítě zajímá člověk a až na druhém vše, co se člověka týká (Uždil, 1978).

První dětské kresby lidské postavy se většinou objevují mezi 3. a 4. rokem (ale někdy i dříve) a jedná se o tzv. hlavonožce. Hlavonožci jsou důkazem toho, že dítě nejprve kreslí to, co považuje za důležité (Vágnerová, 2005). *„Největší význam pro ně má lidský obličej, je důležitý při navazování sociálního kontaktu. Vzhledem k tomu není udivující, že se děti soustředí na zobrazování hlavy a detailů obličeje. Vývojově následujícím detailem jsou končetiny, které jsou potřebné pro jakoukoliv aktivitu. Dítě si dobře uvědomuje, k čemu mohou sloužit.“* (Vágnerová, 2005, s. 185) Hlavonožci jsou pak zhruba mezi 5. a 6. rokem nahrazeni tzv. paňáky.

Grafické znázornění lidské postavy u pětiletého dítěte, již obsahuje více částí (hlava se všemi základními rysy obličeje, trup, ruce, nohy). Provedení však ještě bývá nedokonalé. Tato grafická znázornění lidské figury se zatím podobají spíše hadrové loutce a právě proto dostala pojmenování „paňák“. Kromě rukou, nohou a všech částí obličeje, přibývá trup. Ten mívá zpravidla tvar oválu a ze začátku ho dítě kreslí menší v porovnání s hlavou (Langmeier J. et al., 1998; Uždil, 1978; Uždil 1980).

1.1.2 Kognitivní vývoj dítěte předškolního věku

Vývoj centrální nervové soustavy předškolního dítěte stále poměrně rychle postupuje. Mozek tříletého dítěte váží trojnásobek hmotnosti mozku při narození (Langmeier J. et al., 1998).

Poznávací neboli kognitivní procesy jsou velkou částí psychických procesů. Mezi kognitivní procesy můžeme zařadit - vnímání, počítky a vjemy; procesy učení a paměti; představy a fantazii a myšlení, které hodně souvisí s řečí a s řešením problémů. (Čáp, 2007)

1.1.2.1 Vnímání

Vnímání (percepce) předškolního dítěte je dle Šulové (2003) globální. To znamená, že dítě vnímá celek, ve kterém zatím neumí rozlišit jednotlivé vztahy. Dítě

vnímá především výrazné detaily, tím spíše, je-li pro něj detail aktuální k jeho potřebám či zájmům. Rozvíjí se také zraková a sluchová diferenciacce, která je později potřebná pro rozvoj syntézy a analýzy (procesy důležité pro čtení, psaní). Nepřesné je zatím také vnímání prostoru. Vágnerová (2000) zmiňuje pojem „egocentrická perspektiva“. To znamená, že dítě přeceňuje velikost blízkých objektů a podceňuje velikost těch vzdálených. Zkrátka posuzuje podle toho, jak se mu věci jeví, jak je vnímá. Polohu nahoře a dole zvládá bez potíží. Avšak u polohy vpravo, vlevo tomu tak zatím není. Obtížnější je to i s vnímáním času. Jelikož je předškolní dítě egocentrické a věci chápe pouze v konkrétních souvislostech, měří čas podle konkrétních a známých událostí. „*Ještě se třikrát vyspím a pojedu k babičce.*“ (Šulová In Mertin a Gillernová eds., 2003, s. 12)

1.1.2.2 Představy a fantazie

Představy předškolních dětí jsou barevné a bohaté. Děti jimi často doplňují realitu, pro jejíž pochopení ještě nejsou dostatečně vyzrálé. Mluvíme o tzv. dětské konfabulaci (Šulová, 2003). Vágnerová (2000) tento pojem překládá také jako „nepravé lži“. Znamená to, že děti spojují reálné vzpomínky s fantazijními představami. Mohou vznikat nejen z nevyzrálosti myšlení, ale také díky aktuálním potřebám, či citovému vyladění. Vágnerová (2000) stejně jako Šulová (2003) zdůrazňují, že děti za tyto lži v žádném případě nesmíme trestat! O jejich pravdivosti jsou zcela přesvědčeni. Mají pro ně harmonizující účinek. Vyrovnávají tlak reality, který je příliš složitý. Oddělit ve vyprávění předškolního dítěte realitu od fantazie, lze jen stěží.

Oddělení těchto dvou světů navíc někdy může trvat až příliš dlouho. Avšak jak rozvádí, větší míra imaginace nemusí znamenat něco špatného. Lze tak např. předpovídat umělecky orientovanou osobnost (Šulová, 2003).

1.1.2.3 Myšlení

Kolem čtyř let se intelligence dítěte dostává z úrovně „symbolické“ („předpojmové“) na úroveň vyšší – „názorného“ (intuitivního) myšlení. Tento druh myšlení je, dle Vágnerové (2000), stále ještě nepřesný, neřídí se zcela zákony logiky. Lze jej vyjádřit egocentrismem, fenomenismem, magičností a absolutismem. (Langmeier, 1998)

Langmeier (1998) zmiňuje, že J. Piaget dělal s předškolními dětmi pokusy zabývající se právě touto problematikou. Např. v jednom z pokusů použil dvě stejné skleničky, které byly naplněné stejným množstvím korálků (jak se dítě samo přesvědčí). Poté jednu ze skleniček přesypal do užší skleničky. Jelikož sklenička byla vyšší, dítě tvrdilo, že v ní je korálků více.

Teprve až v šesti nebo sedmi letech je dítě schopné dosáhnout počátku logických operací, myšlení. Do té doby je jeho myšlení (jak symbolické, tak předoperační) úzce vázáno na jeho činnost. (Langmeier et al., 1998)

1.1.2.4 Řeč

V předškolním období se také zkvalitňují řečové dovednosti. Děti si rozšiřují slovní zásobu, osvojují si gramatiku (stupňování, časování, skloňování), zvládají složitější věty a mimo jiné roste také jejich zájem o řeč. V řečové oblasti jsou mezi dětmi značné rozdíly. Je to zapříčiněno možnostmi dítěte mluvit s dospělým a tím procvičovat a rozvíjet řeč. V tomto období převládá především komunikativní složka řeči, tj. slouží především jako dorozumívací prostředek. (Šulová, 2003)

U tříletého dítěte rychle roste slovní zásoba, věty jsou delší, výslovnost zpravidla ještě hodně patlavá a zvládá krátké říkanky. U pětiletého dítěte už bývá řeč bez gramatismů. A šestileté dítě např. zvládne okomentovat, v čem se pes liší od ptáka (Langmeier et al., 1998).

V předškolním období také postupně mizí patlavost, a jak Šulová (2003) dále dodává, setrvávají problémy s obtížnějšími písmeny (ř, r, č). Ovšem ve spolupráci s logopedem, tyto potíže zpravidla lehce vymizí.

Vágnerová (2000) zmiňuje také tzv. egocentrickou řeč. Jedná se o řeč, která není mířena na druhou osobu, ale zpravidla na dítě samo. Společně s vývojem se přemění ve vnitřní řeč. Egocentrická řeč může mít několik variant. V expresivní podobě dítě vyjadřuje své myšlenky, pocity. Regulační podobě dítě řídí slovními pokyny své vlastní jednání. A v neposlední řadě může egocentrická řeč fungovat jako prostředek myšlení.

1.1.2.5 Paměť a pozornost

Šulová (2003) popisuje paměť v předškolním věku především jako bezděčné zapamatování a uchování. Zhruba v pěti letech začíná dítě používat paměť záměrnou a hlavně mechanickou. Jistě bychom si všimli dlouhých celků, které si je dítě schopné zapamatovat. Ovšem paměť je také konkrétní (dítě si lépe zapamatuje konkrétní událost než její popis).

Čím starší dítě je, tím déle a lépe udrží pozornost. Předškolní děti zaujmou barevné a tvarově atraktivní předměty, nestejnorodost a originalita. Pozornost a soustředěnost můžeme lépe udržet, propojíme-li činnost s pohybem.

1.1.3 Emoční a sociální vývoj dítěte předškolního věku

1.1.3.1 Emoce

Předškolní děti jsou charakteristické především svojí aktivitou. Ta se projevuje jednak v lokomoci (př. neustálé poskakování), ale také př. v komunikaci. Pro děti v tomto období je ale také nezbytně nutná potřeba stability, jistoty, zázemí, trvalosti, bezpečí, potřeba citového vztahu, sociálního kontaktu, společenského uznání, identity a seberealizace.

Předškolní věk je velmi důležitý pro formování základních citových projevů. Dítě vše prožívá velmi intenzivně, zároveň však krátkodobě a proměnlivě. Postupem času děti dokážou své projevy zvládat. Také se naučí být kritický, a to i vůči sobě. Vytvářejí si vztah sami k sobě a tím vzniká i pocit vlastní identity a sebevědomí (Šulová, 2003). S identitou Vágnerová (2000) spojuje ještě jeden pojem, a to tzv. gender roli. Spočívá v uvědomění si svého biologického pohlaví, které vymezuje určitý obsah, se kterým se dítě bude následně ztotožňovat.

Toto období je prezentováno především veselou náladou, která je postupně „narušena“ strachem z neznáma (Šulová, 2003).

1.1.3.2 Morálně – etický vývoj

Šulová (2003) vysvětluje, že s morálkou a etikou úzce souvisí vývoj emocí a sociálních vztahů. Určité normy (př. co ne/smí) si uvědomují už tříleté děti. To, že dítě občas neuposlechne a poruší zákaz, je zcela normální. E. H. Erikson tvrdí, že se dokonce

jedná o klíčový psychosociální konflikt mezi iniciativou a pocitem viny. Je to určitá forma experimentování, kdy dítě zjišťuje, co se stane, když neuposlechne.

Podle mnoha autorů je dospělý v očích dětí viděn jako jedna velká autorita. Děti ke všem dospělým vzhlíží jako ke vzoru, a vše co dospělý udělá, berou jako správnou věc. Bohužel i v případě zcela nepatřičného chování dospělého.

1.1.3.3 Sociální vztahy, socializace

V tomto období je pro děti velmi důležitý vztah otce a matky. Právě z nich si dítě bere základy, ze kterých pak bude čerpat celý život (pohlavní identita, vztahy).

Pro navazování vztahů je předškolní období ideální. Poskytuje možnost navázat vztahy jak v rodině, tak s vrstevníky (Šulová, 2003). A to proto, že se v předškolním období začíná pozvolna uvolňovat vázanost na rodinu a také na dospělé (Vágnerová, 2000). Kontakt s dětmi se také váže na utváření vlastního já, identity (jaký jsem, jak mě vidí ostatní, jaký bych měl být) a na osvojování si dalších sociálních rolí.

1.1.4 Hra předškolního dítěte

Hra v sobě zahrnuje motoriku, kognitivní oblast, motivačně – volní faktory i sociální vztahy. Hra je pro předškolní děti nesmírně důležitá. Díky ní se mohou rozvíjet všechny potřebné oblasti. Také má velký podíl na učení a pracovních návycích. Budeme-li dobrými pozorovateli, můžeme ze spontánní hry dítěte poznat jeho předpoklady.

„Platí, že si dítě může hrát přinejmenším stejně kvalitně a s plným nasazením v lese s kůrou, dřevíčky a kamínky jako se složitou hračkou.“ (Šulová, 2003, s. 19)

1.2 Environmentální výchova v mateřské škole

V přírodě se během roku objeví a vystřídá mnoho jevů. Květiny vykvetou a odkvetou, listnatým stromům na jaře vyrostou nové listy a na podzim opadají, živočichové hledají svůj protějšek, vyvedou mladé a pomalu se chystají na zimu. Jedna krása střídá druhou. Leblová (2012) dále říká, že děti díky přírodě mohou vnímat nesčetné množství vjemů, a to všemi smysly. Mohou vidět různé tvary, barvy, slyšet zvuky, cítit vůně. Ale nejen to, mohou osahávat i ochutnávat. *„Uvědomí si, že když je zima, musejí se zahřát pohybem, zjistí, že pod stromy je stín, který chrání před slunečním úpalem, voda chladí, rosa je mokrá a na slunci se třpytí. Mohou použít louku jako místo, kde se dá rozeběhnout do dál, v lese mohou zakopnout o pařez nebo ho přeskočit. Když si dřepnou, uvidí, kdo žije v louži, kdo pospíchá mezi jehličím nebo žije pod kameny.“* (Leblová, 2012, s. 12)

Bohužel dnešní děti si „kouzlení přírody“ nemusí vůbec povšimnout. Čím dál víc se jejich denní náplní a životní hodnotou stává počítač, televize, obchody atd. V této souvislosti Leblová (2012) zdůrazňuje, že děti předškolního věku jsou velmi empatické a všechny jejich smysly jsou připravené vnímat vše, co jim předložíme. Jejich žebříček hodnot se teprve utváří. Jsou nadšené a zapálené pro věc, rády obletují své pohodlí, je-li to nutné. *„Nemají ještě zažitě špatné návyky nebo je lze ještě celkem snadno ovlivnit. Děti tak mají velkou šanci vytvořit si správný nekonzumní postoj k přírodě.“* (Leblová, 2012, s. 18) Bohužel to samé platí i naopak.

Environmentální výchovu v předškolním zařízení tedy musíme vnímat jako obrovskou výhodu. Nejen že se zde shromáždí děti milující a vnímající bohatství přírody, ale hlavně i ty, co znají jen obrazovku svého počítače. Právě u nich má učitelka MŠ obrovskou šanci změnit zásadní postoj k prostředí, přírodě, Zemi a jejich celkový životní styl. Výsledkem environmentálního působení by měl být člověk s rozvinutým zájmem o přírodu, majícím touhu a snahu ji poznávat a ochraňovat (Leblová, 2012). *„Environmentální výchova v mateřské škole má umožnit dětem osobní zkušenost s přírodou, nechat jim ji zažívat všemi smysly. Měla by kompenzovat stále nižší úroveň komunikace s přírodou, zvláště u městských dětí, nechat je zažívat přírodu jako prostor pro poznávání a učení, hry i relaxaci. V rámci environmentální výchovy budeme tedy*

pomáhat dětem zažívat krásu a tajemství přírody, učit je přírodu milovat a mít k ní úctu. Budeme v dětech rozvíjet vědomí rozmanitosti forem života a pocit odpovědnosti za životní prostředí. Úměrně možnostem jejich dětského vnímání je vedeme k tomu, aby si vytvářely správnou představu o úloze člověka v systému přírody.“ (Leblová, 2012, s. 16-17)

1.2.1 Ekologická výchova, environmentální výchova a výchova k trvale udržitelnému rozvoji

EKOLOGIE bývá zpravidla definovaná jako věda o vztazích organismů a prostředí a vztazích mezi organismy navzájem (Storch a Mihulka, 2000). Leblová (2012) doplňuje, že ekologický je v tomto případě synonymum slova šetrný k přírodě.

„EKOLOGICKÁ VÝCHOVA je obr, který rámec přírodovědy přesahuje. Jejím základem je zkoumání vztahů mezi organismy a jejich prostředím. V minulosti se zaměřovala pouze na osvětu a ochranu vzácných druhů.

ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA je termín zaváděný ministerstvem životního prostředí od konce devadesátých let minulého století. Odhaluje důsledky lidské činnosti, která působí devastaci a ohrožuje život na Zemi. Ukazuje možné způsoby potřebné k dosažení pozitivních změn v životním prostředí. Vychovává k odpovědnému vztahu k přírodě a pochopení její nenahraditelné ceny pro život všech. Má za úkol budovat v lidech pozitivní vztah k přírodě, schopnost estetických prožitků v souvislosti s přírodou, zabývá se poznáváním vztahů v přírodě a vlivem člověka na ni. Věnuje se budování správných hodnot, postojů a kompetencí k péči o přírodu; připravenosti k angažovanému jednání. Součástí těchto postojů by mělo být i to, aby se člověk uměl omezit, odříct si, vzdát se něčeho ve prospěch budoucnosti planety.“ (Leblová, 2012, s. 15 - 16)

VÝCHOVA K UDRŽITELNÉMU ROZVOJI je další termín, kterým podle Leblové (2012) rozumíme odmítnutí konzumu a přijetí zdravého životního stylu. *„Vzdělávání pro udržitelný rozvoj je předpokladem k osvojení si takových způsobů myšlení, rozhodování a chování jedince, které vedou k udržitelnému jednání v osobním, pracovním i občanském životě.“ (MŠMT, 2008, s. 11)*

„EVVO je zkratka termínu použitého ve Státním programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty, který byl přijat vládou v roce 2000 a k němuž byl vydán akční plán na léta 2010 – 2012 s výhledem do roku 2015. V roce 2008 vydalo MŠMT ČR metodický pokyn k EVVO.“ (Leblová, 2012, s. 16) MŠMT (2008) vysvětluje, že environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (EVVO) vychází z anglického termínu, kde environment znamená životní prostředí. Vzdělávání, výchova a osvěta je pak cílena všem typům cílových skupin (od nejmenších až po dospělé). „EVVO se rozumí všestranné rozvíjení klíčových kompetencí (definovaných v RVP PV, RVP ZV, RVP G, RVP GSP a RVP SOV) v kontextu vzájemných vztahů mezi člověkem a životním prostředím, s důrazem na vyvážené působení nejen společenských, ale i přírodních faktorů. Jde tedy o motivaci a poskytnutí příležitostí k dosažení znalostí, dovedností, postojů k ochraně a zlepšování životního prostředí, k utváření hierarchie životních hodnot slučitelných s udržitelným rozvojem, k smysluplnému jednání a tvořivosti ve prospěch životního prostředí, k udržitelnému způsobu života a k udržitelným vzorcům chování jednotlivců, skupin i společnosti jako celku. Nezanedbatelná je provázanost EVVO s problematikou zdraví a zdravého životního stylu.“ (MŠMT, 2008, s. 2)

1.2.2 Možné metody, nástroje a prostředky realizace Státního programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty

Podle MŠMT (2008) se pro realizaci EVVO doporučují používat takové metody a formy vzdělávání, které žáky aktivizují a podporují činnostní učení. Přímé učení ve venkovním terénu je EVVO důležitou součástí. Děti předškolního a mladšího školního věku tak v sobě navíc zavčas rozvíjejí harmonickou osobnost a přirozenou vitalitu. *„Dokument doporučuje využívat k realizaci EVVO mimo jiné pobytové programy zaměřené na EVVO a výuku v terénu, výukové programy středisek ekologické výchovy, vzdělávací programy museí, zoologických zahrad, školní ekologické projekty, školní zahrady, přírodní učebny, poznávání okolního prostředí v regionu.“ (Leblová, 2012, s. 17)*

Leblová (2012) dodává, že k dalším důležitým prostředkům environmentální pedagogiky patří záměrná snaha o příjemné, vlídné a tvořivé prostředí, atmosféru.

1.2.3 Environmentální výchova a RVP PV

V RVP PV nalezneme vzdělávací obsah rozdělený do pěti oblastí: biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální. Tyto oblasti jsou pojmenovány: 1. Dítě a jeho tělo, 2. Dítě a jeho psychika, 3. Dítě a ten druhý, 4. Dítě a společnost, 5. Dítě a svět.

Prostor pro environmentální výchovu můžeme najít v každé z těchto pěti oblastí.

1.2.3.1 Dítě a jeho tělo

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v oblasti biologické je stimulovat a podporovat růst a neurosvalový vývoj dítěte, podporovat jeho fyzickou podporu, zlepšovat jeho tělesnou zdatnost i pohybovou a zdravotní kulturu, podporovat rozvoj jeho pohybových i manipulačních dovedností, učit je sebeobslužným dovednostem a vést je k zdravým životním návykům a postojům.“ (Smolíková, 2004, s. 16)

Pro začlenění environmentální výchovy do této oblasti stačí, abychom aktivity realizovali venku na čerstvém vzduchu. Dítě se může pohybovat volně v prostoru a zdolávat nesčetné množství přírodních překážek a vnímat všemi smysly. V souvislosti se změnami počasí se dítě učí správně oblékat. S pomocí paní učitelky, ale i z vlastní zkušenosti se dítě naučí poznatky o fungování těla (zadýchání se při pohybu, tlukot srdce...).

V neposlední řadě, dítě může manipulovat s rozmanitým množstvím přírodnin, jako např. makovice, kamínky, kůra, kaštiny, ulita, tráva, mech... (Leblová, 2012).

1.2.3.2 Dítě a jeho psychika

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v oblasti psychické je podporovat duševní pohodu, psychickou zdatnost a odolnost dítěte, rozvoj jeho intelektu, řeči a jazyka, poznávacích procesů a funkcí, jeho citů i vůle, stejně tak i jeho sebepojetí a sebenahlížení, jeho kreativity a sebevyjádření, stimulovat osvojování a rozvoj jeho

vzdělávacích dovedností a povzbuzovat je v dalším rozvoji, poznávání a učení.“
(Smolíková, 2004, s. 18)

Leblová (2012) objasňuje, že v tomto okruhu se máme v rámci environmentální výchovy zaměřit př. na popisování vjemů, prožitků či pocitů. Vhod jsou jistě i skupinové práce, kde se děti musí mezi sebou navzájem domluvit, obhájit své názory atd. Dále se děti obohacují o nové pojmy (př. názvy rostlin a živočichů) a tak rozšiřují si slovní zásobu.

Děti se také mohou realizovat opět při využití různých přírodnin, motivů zvířat, rostlin, krajiny nebo také počasí. A to jak výtvarně, tak hudebně a pohybově. Leblová (2012) ještě dále uvádí využití přírodnin při hrách k rozvoji paměti a pozornosti.

V této oblasti také nesmíme opomenout literaturu (encyklopedie, atlasy...). Leblová (2012) ve své knize mluví také o tzv. ekonaratologii. Tedy o vyprávění, kdy místo člověka vypráví zvíře, kámen, strom...

Dále také můžeme hledat společné rysy, vlastnosti mezi lidmi a živočichy, rostlinami atd. (př. skáče jako zajíc).

1.2.3.3 Dítě a ten druhý

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v interpersonální oblasti je podporovat utváření vztahů dítěte k jinému dítěti či dospělému, posilovat, kultivovat a obohacovat jejich vzájemnou komunikaci a zajišťovat pohodu těchto vztahů.“ (Smolíková, 2004, s. 24)

Pro naplnění této oblasti zároveň environmentální výchovy si můžeme představit opět př. pobyt venku, turistický výlet, anebo třeba vycházku parkem. Nejen, že se děti pohybují a zkoumají krásu přírody, navíc mají příležitost k prosociálnímu učení. Děti se mohou například prostrídat při nošení batohu, půjčit svetr promrzlému kamarádovi, pozdravit dědečka, co venčí pejska atd.

Přírodniny, které venku najdou, pak mohou děti hned využít ke společným hrám, volné a spontánní aktivitě (Leblová, 2012).

1.2.3.4 Dítě a společnost

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v oblasti sociálně – kulturní je uvést dítě do společenství ostatních lidí a do pravidel soužití s ostatními, uvést je do světa materiálních i duchovních hodnot, do světa kultury a umění, pomoci dítěti osvojit si potřebné dovednosti, návyky i postoje a umožnit mu aktivně se podílet na utváření společenské pohody ve svém sociálním prostředí.“ (Smolíková, 2004, s. 26)

V této oblasti v rámci environmentální výchovy nesmíme opomenout různé organizace, skupiny... (myslivci, pracovníci Lesů České republiky, ekologičtí aktivisté atd.).

Dále také můžeme apelovat na etické, morální, mezilidské hodnoty. Podněcovat v dětech kladný vztah ke světu a vést ho k ekologicky aktivnímu občanovi (třídění odpadu, šetření energiemi atd.).

Bez pochyby zamíříme i k jiným kulturám (př. přes národní znaky, typické rostliny a živočichy, typickým typem krajiny, také díky literatuře, atlasům či událostem ve světě – záchrana deštných pralesů atd.).

Vhodnou kulturní vložkou by mohla být př. návštěva muzea s příhodnou výstavou (Leblová, 2012).

1.2.3.5 Dítě a svět

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v environmentální oblasti je založit u dítěte elementární povědomí o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí – počítaje nejbližším okolím a konče globálními problémy celosvětového dosahu – a vytvořit elementární základy pro otevřený a odpovědný postoj dítěte (člověka) k životnímu prostředí.“ (Smolíková, 2004, s. 29)

Žádná jiná oblast nedává tolik prostoru pro životní prostředí a ekologické chování, jako právě tato. Na začátku je nejdůležitější vypěstovat v dětech kladný vztah k okolí školky, parku, lesu, louce, zkrátka k prostředí, kam často chodí. Díky tomu, pak můžeme u dětí navázat na různé rozpravy a úvahy o tom, proč někteří lidé znečišťují přírodu a netřídí odpad, proč jsou ohrožené druhy zvířat atd.

Během roku dítě v přírodě zaregistruje mnoho změn. Nejen v krajině, ale také např. ve vývoji živočichů a růstu rostlin. (Leblová 2012)

1.3 Výtvarně - estetická výchova nejmenších se zaměřením na přírodu

Výtvarná výchova je jedním z oborů, které se řadí pod estetickou výchovu (dále sem patří hudební výchova, literární výchova a pohybová výchova). Ovšem estetická výchova je mnohem obsáhlejší a je velmi obtížné od sebe striktně oddělovat výše uvedené obory, mravní a rozumovou výchovu, či pouhé pozorování světa a jeho estetické osvojování. (Uždil a Šašinková, 1983)

1.3.1 Estetická výchova obecně

Estetika byla dosud zformulována do mnoha definic. Jednou z nich je například tato: *„Estetika je nauka o povaze, příčinách, zákonitostech a významu estetických jevů jako výsledku (historicky, objektivně, společenskohistoricky podmíněného) estetického a uměleckého osvojování světa, tj. přírody, společnosti i člověka samotného.“* (Jůzl a Prokop, 1989, s. 11 - 12) Autoři vysvětlují, že touto definicí chtěli zdůraznit fakt, že se estetika nezabývá pouhým uměním, jak se veřejnost často domnívá. Na rozdíl od uměnovědy se také zabývá mimouměleckým estetickým, jako například přírodou. Uždil a Šašinková (1983) poslání estetické výchovy charakterizují jako výchovu k chápání krásy v uměleckém díle, ale i v přírodě a hmotném světě člověka.

Mišurcová (1971) také zmiňuje pojem „estetické vnímání“, jehož základem je „estetický zážitek“. Díky těmto jevům pak můžeme objevovat „estetično“ (tj. specifická vlastnost předmětů a jevů, která může působit pozitivně ale i negativně). Takový zážitek vzniká především na základě smyslového vnímání a nechybí i citová a hodnotící složka. Autorka dále zdůrazňuje, že citová složka je v oblasti estetiky opravdu nezbytná.

V dnešní moderní době na děti nepůsobí pouze příroda a vybrané umění, ale také svět techniky, médií atd. Všechny tyto elementy v dětech zanechávají určité „estetické reakce“. Děti je mohou zažívat nahodile, přímým stykem anebo výchovně, tj. záměrně, systematicky a dlouhodobě. A jaký má estetická výchova v předškolním věku význam? Rozhodně nemalý. Je obecně známo, že během prvních šesti let člověk absolvuje nejrychlejší vývoj v rámci celého jeho života. Předškolní šestileté dítě doroste do určitých tělesných znaků. Avšak společně s tělem „roste“ také jeho osobnost.

Osvojuje si základní způsoby chování, lidské vlastnosti, hodnoty..., a to vše s velkým důrazem na vzor dospělého. Výchovné působení má zvláště v tomto věku obrovský význam. Estetická výchova pak má zejména důležitý význam pro citový rozvoj, přispívá k harmonickému rozvoji osobnosti dítěte. (Mišurcová, 1971)

1.3.2 Výtvarná výchova ve spojení s estetickou výchovou

Výtvarná výchova je jednou z oblastí, která spadá do estetické výchovy (viz výše). O výtvarné umění či samotnou výtvarnou činnost dítěte v estetické výchově určitě není nouze. První začátky výtvarné činnosti dítěte je možno sledovat už od druhého roku života. Děti začínají čmáranicemi, hlavonožci, posléze panáky až postupně zvládnou také domečky, zahrádky či samotné zachycení scénky př. z pohádky (viz kapitola 1.1).

Nejsnazší a nejrychlejší technikou, kterou se dítě ze začátku výtvarně projevuje, je kresba. Další možnou technikou do dvou let může být i modelování a posléze i malování.

Prohloubení a rozvíjení dětského projevu je věnována velká pozornost. Například ve školství, obzvláště pak v mateřských školách, má výtvarná výchova velké pole působnosti.

Výtvarnou výchovu je také velice vhodné uskutečňovat nejen přímou výtvarnou činností, ale také různými uměleckými díly, a to jak z odvětví malířství, sochařství, tak i architektury a užitého umění (Mišurcová, 1971).

1.3.3 Příroda ve spojení s estetickou výchovou

Uždil a Šašinková (1983) vysvětlují, že jedním z úkolů výtvarně estetické výchovy je také výchova estetického vztahu k přírodě.

To znamená, že bychom měli děti učit...

- dívat se na obyčejné věci a hledat v nich něco zajímavého, výjimečného
- oceňovat zvláštnosti přírodnin (kameny, kořeny, plody, květiny, listí... - jejich barvy, struktury, tvary...)

- přirozeně používat přírodní materiál při hrách (př. kamínky = brambory, dřívka = příbory)
- aktivně se podílet na estetickém udržování př. zahrady
- všímat si svého okolí (barvy polí, let ptáků, západ slunce...)
- chápat prostorové změny při pohledu z dálky, výšky, sledovat barevné proměny...
- chránit přírodu a životní prostředí, vidět v něm pokračování domova

(Uždil a Šašinková, 1983)

O spojitosti mezi přírodou a estetickou výchovou hovoří také Mišurcová (1971). Přírodu vnímá jako bohatý zdroj estetických hodnot. Díky přírodním jevům dítě může už od raného dětství zakoušet nesčetné množství estetických zážitků (mraky na obloze, opylující včelku, proud vody v řece...). A další autor dodává: *„Estetika přírodních tvarů, barev, zvuků i komplexních zážitků z pobytu v přírodě, je činitelem, který by měl od nejútlejšího věku prolínat celou estetickou výchovou“* (Jůva, 1987, s. 76). Nakonec ještě Šindelář (1982) poznamenává, že pro lidi „příjemné v přírodě a z přírody“ často znamená totéž, co „estetické“.

Podle Uždila a Šašinkové (1983) estetickou výchovu můžeme ve svých domovech, školních zařízeních apod. podpořit vhodnou přírodní výzdobou - přírodninami, květinovou výzdobou atd.

Příroda má v estetice, jako takové, obrovské místo. Stibral (2005) dodává, že přírodě je v dnešní době přisuzováno ještě více pozornosti než dříve. Dokonce natolik, že vzniká i úplně nový směr tzv. environmentální estetika.

V souvislosti s přírodou i estetikou a dnešní dobou, ale rozhodně nesmíme opomenout jeden prvek - životní prostředí, ekologii, třídění odpadu... Přibližně od šedesátých let roste estetické vnímání přírody. Lidé plní moderní civilizace se opět ubírají k přírodě. Čím dál více se klade důraz na krizi životního prostředí. Postupně začínají sílit ekologická hnutí, odpad se recykluje a dále využívá, vznikají chráněné krajinné oblasti (často jsou chápány jako esteticky hodnotné, stejně jako druhy, které v nich žijí) atd. (Stibral, 2005). *„Nejde jen o to, bude-li naše okolí hezké či ne, jde o nás samotné, o lidi...“* (Uždil a Šašinková, s. 154, 1983).

1.3.3.1 Přírodniny a výtvarná výchova

Za přírodninu můžeme považovat, vše co vzniklo a nachází se v přírodě, mimo to, co do ní vnesl člověk.

Toto nepřeberné množství přírodního materiálu můžeme rozčlenit například podle jeho původu, a to - rostlinného původu (šišky, žaludy, listy atd.), živočišného původu (ulity, peří, skořápky atd.) a anorganického původu (hlína, písek, sníh atd.).

Přírodniny můžeme využít jako hračky, didaktické pomůcky, dekorace, při uměleckém směru lënd-art (při kterém tvoříme přímo v terénu), či jako materiál pro různé techniky (prostorová tvorba, lepení, navlékání, otisk apod.).

Jednou z mnoha výhod přírodního materiálu je například jeho snadná dostupnost. Dále také finanční stránka (resp. žádné peníze). Přírodniny si navíc mohou děti pro svou činnost posbírat samy, či si je dokonce samy vypěstovat. Prostřednictvím přírodnin a jejich využití v dětech pěstujeme vztah k přírodě a životnímu prostředí, rozvíjíme estetické cítění a důležité hodnoty. Přírodniny použijeme bezesporu i jako pomůcky k rozvoji jemné motoriky. Navíc při práci s přírodninami zcela jednoznačně můžeme zapojit opravdu všechny smysly.

Avšak při plánování činností s přírodním materiálem, musíme vždy počítat i s riziky, tj. nepoškodit přírodu při sběru přírodnin, bezpečnost práce, alergie apod. (Fialová, 2009; Jančaříková, 2010; Pešková, 2012)

1.3.3.2 Druhotný materiál a výtvarná výchova

V materiálech, které můžeme využít pro výtvarnou činnost, se meze opravdu nekladou. Dalším netradičním materiálem proto může být klidně i druhotný materiál. Jedná se o odpad, který vzniká buď hned při výrobě, nebo po použití. Dále už by se jen vyhodil.

Díky ekologii víme, že se odpad třídí a dále se recykluje. Z materiálu tak vznikne buď ten samý produkt, anebo jiná jinak využitelná surovina.

(http://vitejtenazemi.cz/cenia/index.php?p=co_je_druhotna_surovina&site=odpady)

Pod odpadovým materiálem si můžeme představit např. PET lahve a jiné druhy plastů, papír, karton, textilii, umělou kůži...

Třídění je opravdu nutností. S komunálním odpadem se totiž setkáváme den co den. Komunální odpad tvoří veškerý odpad z našich domácností, odpad vzniklý při běžném životě ve městě nebo vesnici (údržba zeleně, koše apod.). Ročně tak u nás na jednoho občana připadá 300 kg odpadu. Kdybychom netřídili, odpad by nás jednoho dne zcela zasypal. (Šťastná, 2013)

„Třídění odpadů je minimum, které můžeme udělat, abychom šetřili primární zdroje surovin a energii ve výrobě, místo na skládkách, a tím i naše okolí a celou krajinu. Kdo tuto odpovědnost pociťuje, vnímá třídění jako nutnost.“ (Šťastná, 2013, s. 5)

Čáp (2007) o životním prostředí píše jako o činiteli, který mnoha způsoby ovlivňuje život ve společnosti každého z nás. Musíme k němu přihlédnout dokonce, i pokud někoho chceme lépe poznat. Příroda, která společně s lidskou společností vytváří zmiňované životní prostředí, není zdrojem pouze estetičnosti, emocí a relaxace. V současné době nám přináší také mnoho obav s její budoucí podobou.

Využitím odpadového materiálu můžeme ekologii, environmentální výchovu a životní prostředí samotné velice podpořit. Nejen, že může vzniknout nepřehledné množství krásných prací, ale navíc děti opět učíme důležitým hodnotám, vztahu k prostředí atd. Znovu platí zásada bezpečnosti práce. (Fialová, 2009)

2 PRAKTICKÁ ČÁST - výzkumná studie

2.1 Obecná charakteristika

2.1.1 Charakteristika, cíl výzkumné studie

Hlavním záměrem praktické části je vytvoření zásobníku výtvarných námětů z přírodního a druhotného materiálu. Dalším cílem je následné ověření (na vybraných námětech), zda jsou výrobky pro předškolní děti zvladatelné, případně jaká míra pomoci je při jejich realizaci zapotřebí.

2.1.2 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek tvořila skupina tří chlapců v odlišných věkových kategoriích. Nejstarší z dětí má 7 let a 3 měsíce (A), středně staré dítě má 4 roky a 11 měsíců (B) a nejmladšímu z dětí jsou 3 roky a 2 měsíce (C).

Skupinu dětí stejného pohlaví jsem zvolila záměrně. Chlapci a dívky se mohou v různých oblastech lišit a rozcházet např. v pečlivosti, motivaci atd. Aby bylo dosaženo co největší objektivnosti, cíleně jsem zvolila skupinu nesmíšenou. Avšak volba mezi jednotlivým pohlavím je zcela náhodná. V této výzkumné studii se jedná o chlapce, ale stejně tak se mohlo jednat o skupinu dívek.

Velmi rozdílný věk dětí je zvolen opět úmyslně. Hlavní záměr je ukázat, jak tu stejnou činnost zvládají všechny věkové stupně předškolních dětí. Můžeme zjistit, zda je výtvar a jeho výroba vhodná spíše pro třídu starších/mladších dětí anebo pro třídu věkově heterogenní, případně s jak velkou mírou pomoci musí pedagog při realizaci počítat.

Kvůli zachování anonymity, budou děti na fotografiích bez obličeje a pojmenovány podle písmen A, B, C. Aby mohly být fotografie dětí využity pro účely bakalářské práce, byly podepsány písemné souhlasy rodičů.

2.1.3 Metody a postup práce

Na vytvoření zásobníku navazovala práce s dětmi. K tomuto účelu jsem vybrala čtyři výtvary - z každé oblasti jeden námět. Výběr jednotlivých námětů je volný bez žádných specifických účelů.

Z jarní části to byly „kytičky z cukrářských košíčků“, za léto „motýlek“, podzim prezentoval „podzimní strom“ a zimu zastoupil „adventního věnec“.

Při realizaci výzkumné studie bylo využito metody pozorování, rozboru výrobků dětí a rozhovory s dětmi přímo při práci. Při pozorování jsem se zaměřila nejen na vyrábění, ale i na zaujetí, slovních komentářích, emocích atd. Postřehy a poznámky z pozorování jsou zaznamenány na následujících stránkách.

Chlapci výrobky tvořili současně a k dispozici jsem jim poskytovala neustálou bezprostřední pomoc. Děti mohly pracovat svým tempem, nebyly nijak limitovány časem.

Fotografie z průběhu tvoření jsou uvedeny přímo v textu, a to včetně fotografií konečného výrobku.

2.2 Zásobník výtvarných námětů

2.2.1 Jaro

Jaro začíná 21. 3 jarní rovnodenností. Ovšem první náznaky jara často přichází už s koncem února, kdy dlouhé ledové ticho rozezní první zpěv ptáků, sníh vystřídají dešťové kapky a den se stává delší než noc.

S přibývajícím slunečním svitem začíná vše klíčit, pučit a kvést (Leblová, 2012).

Na loukách se rázem objevují husté pestrobarevné koberce, které tvoří nesčetné množství květů. Z květů můžeme natrhat kytice, uvít věnečky nebo si je vylisovat. Nikdy bychom ale neměli zapomínat, že i květy jsou domovem živočichů a proto je netrhat bez rozmyslu. (Oftring, 2014)

Samozřejmě nelze zapomenout i na zvířátka a jejich mláďátka. Na jaře se narodí nejvíce mláďátek z celého roku. Počasí se totiž otepluje a v přírodě je hodně potravy a mláďátka mají do zimy dost času, aby vyrostla a zesílila. (Wilkesová, 2001)

S jarem také přichází čas největších křesťanských svátků - Velikonoce. Tradice, které se k velikonočním svátkům váží, jsou také zdrojem mnoha námětů a inspirací (Leblová, 2012).

Na jaře můžeme z přírody načerpat mnoho inspirace stejně jako mnoho přírodního materiálu pro pozdější tvoření - mech, peříčka, ulity, vrbové proutky, květiny (např. na vylisování), skořápky, semínka atd.

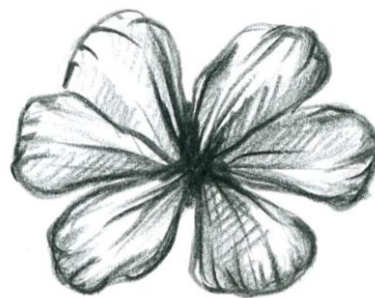
Neměli bychom zapomenout ani na svátek Den Země, který můžeme rozhodně podpořit úklidem našeho okolí anebo výtvarnou tvorbou z věcí, které normálně vyhazujeme (a přitom se nám mohou výborně hodit).

Nápady a další inspiraci, ať z přírodního nebo druhotného materiálu, můžete najít na následujících „jarních“ stranách.

2.2.1.1 Kytíčky z cukrářských košíčků

HLAVNÍ ZÁMĚŘ

Hlavním záměrem je naučit děti narovnat papír a následně z něj poskládat „harmoniku“. Dále zvládnout omotávání, a to i střídavě mezi jednotlivými lístky. Děti se seznamují s několika druhy materiálu. Ve variabilitě a různorodosti (př. barev a dalšího dotvoření) se meze nekladou.

Obr. č. 1

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY Z RVP PV

Zvládat jemnou motoriku (narovnávání a skládání papíru, omotávání atd.). Vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech (př. výtvarných).

POMŮCKY

Cukrářské košíčky (například ty, co nám zbyly od vánočního pečení cukroví), zbytky vlny (ideální jsou odstíny žluté), nůžky, silon anebo drátek

POSTUP

Na jednu kytíčku jsou potřeba 3 cukrářské košíčky. Košíček nejprve vyhladíme, narovnáme tak aby vzniklo kolečko. Poté z kolečka poskládáme „harmoniku“. To samé uděláme i se zbylými dvěma kolečky.

Tři vzniklé „okvětní lístky“ položíme na stůl. Lístky nijak neskládáme přes sebe. Narovnáme je nad sebe do sloupce a pomocí palce a ukazováčku chytíme jejich prostřední část k sobě (viz příloha č. 1).

Poté prostředek květu začneme omotávat zbytkem vlny (ideální je odstín žluté). Až jsou okvětní lístky zpevněné, začneme omotávat i mezi jednotlivými lístky a vznikne krásný květ.

Na závěr ke květině můžeme připevnit drátek (za prostředek) anebo silon k zavěšení - květ je totiž oboustranný.

2.2.1.2 Polystyrenová ovečka

HLAVNÍ ZÁMĚR

Hlavním záměrem je zvládnout olamování polystyrenu a dojít k oválnému tvaru. Dále ustříhnutí a zasunutí vrbových nožiček do polystyrenu. A v neposlední řadě soustředění při závěrečném dokreslení čumáčku a očí. Děti pracují s různými druhy materiálu a při dotváření hlavičky mohou zvolit své vlastní přírodniny (podle své fantazie).

Obr. č. 2

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY Z RVP PV

Zvládat jemnou motoriku (lámání, stříhání, lepení, kreslení atd.). Vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech (př. výtvarných). Pomáhat životnímu prostředí (využití druhotného, odpadního materiálu pro výtvarnou činnost).

POMŮCKY

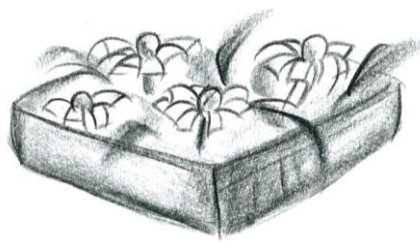
Kuličkový polystyren, tenčí vrbový proutek, nůžky, tavící pistole, vlašský ořech, skořápky pistácie, malé bílé fazolky, zbytky polystyrenových kuliček a lihový fix

POSTUP

Z kousku kuličkového polystyrenu se snažíme vylámat oválné tělo ovečky (zbytky kuliček určitě nevyhazujeme - později je využijeme). Poté budeme potřebovat tenčí vrbový proutek, který nastříháme na čtyři stejně dlouhé části. Jejich délka by měla být úměrná velikosti těla (cca 4-6 cm). Nožičky pak do tělíčka vsuneme.

Poté paní učitelka tavnou pistolí ovečce přilepí ořechovou hlavičku, pistáciové uši a fazolkové oči (dítě může asistovat př. s podáváním jednotlivých částí, avšak dbáme na bezpečnost). Zmiňované zbylé polystyrenové kuličky, můžeme použít na dozdobení zadní části hlavičky. Lihovým fixem pak dotvoříme čumáček a tečky v očích.

2.2.1.3 Sedmikrásky

Obr. č. 3

HLAVNÍ ZÁMĚR

Hlavním záměrem je naučit děti stříhání papíru a textilu. Dále také rolování papíru kolem tyčky a vpichování. Děti se během činnosti pracují s různými materiály. Při zapojení představivosti a fantazie, mohou vyrobit různé druhy květin, nejen sedmikrásky.

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY Z RVP PV

Zvládat jemnou motoriku (stříhání, lepení, zapichování atd.). Vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech (př. výtvarných). Pomáhat životnímu prostředí (využití druhotného, odpadního materiálu pro výtvarnou činnost).

POMŮCKY

Kelímek od termixu, staré ponožky či punčocháče, zbytek zeleného (suchého) florexu, zelená tyčinka do uší, nůžky, žlutá tempera, bílý kancelářský papír, lepidlo, růžová tempera a zelený krepový papír

POSTUP

Ze všeho nejdřív ustříhneme část staré ponožky. Ustříhneme oba konce. Délku „tunýlku“ musíme odhadnout, tak aby když do něj vsuneme kelímek, byl spodek zakrytý a vršek ponožky přesahoval přes okraj. Tuto delší stranu pak vmáčkne dovnitř kelímku florexem (jeho rozměry si také předem odměříme). Není zapotřebí žádného lepidla.

Nyní si vezmeme zelenou tyčinku do uší a zešikma ustříhneme jeden z vatových konců - vznikne špička. Druhý (vatový) konec pak malinko oplácáme ve žluté tempeře.

V dalším kroku si z bílého papíru nastříháme pruhy (šířka cca 1,5 - 2 cm). Jednu stranu pak hustě nastříháme (nesmíme prostříhnout). Vzniknou malé proužky. Jestliže

už žlutá tempera zaschla, vezmeme jeden konec bílého nastříhaného pruhu, natřeme ho lepidlem a začneme žlutá konec omotávat. Druhý konec bílého, již omotaného papíru též natřeme lepidlem a přilepíme. Konce pak prsty mírně ohneme a vznikne květ. Konečky pak mírně oplácáme růžovou barvou.

Z trávově zeleného krepového papíru ustříhneme pruh necelý centimetr široký. Nůžkami se pak pruh rozstříhá na cca 4 cm dlouhé proužky. Z těchto zelených proužků vyrobíme trávu, a to tak, že proužek zapícháme do florexu pomocí kytičky (špičatým koncem). Na závěr zapícháme i samotné květiny.

2.2.1.4 Velikonoční váza a kuřátka

HLAVNÍ ZÁMĚR

Hlavním záměrem naučit děti obkreslování, stříhání, lepení a omotávání. Vzniklou vázičku se pak děti mohou samy dozdobit vlastnoručně natrhanými květinami nebo nastříhanými proutky.

Obr. č. 4

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY Z RVP PV

Zvládat jemnou motoriku (stříhání, lepení, obkreslování, omotávání atd.). Vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech (př. výtvarných). Pomáhat životnímu prostředí (využití druhotného, odpadního materiálu pro výtvarnou činnost).

POMŮCKY

Šablony částí těla slepičky, tvrdý papír, obyčejná tužka, nůžky, látky a filc, lepidlo, plastová očička, stužka, stará zavařovací sklenice, šablona na kuřátko, stará lepenka, zbytky žluté vlny a háček na háčkování

POSTUP

Nejprve si na tvrdý papír obkreslíme šablony (viz příloha č. 7 a 9) hlavičky tělíčka. Obě papírové části těla vystříháme a potřeme lepidlem. Tělíčko pak nalepíme na vybranou látku. To samé uděláme s hlavičkou, tu ale nalepíme na filc (hlavička tak bude vystouplejší, ovšem záleží na vlastním vkusu). Teprve až lepidlo zaschne, části těla obstříháme.

V zadní části těla, nalevo i napravo, pak vystříháme malé otvory, kterými protáhneme stužku. Tou později „obejmeme“ sklenici a mašličkou vytvoříme ocásek.

Na dotvoření slepičky vystříhneme z červeného filcu hřebínek a volátko, z hnědé křídélka a ze žlutého zobáček. Nakonec přidáme plastová očička.

U výroby chundelatých kuřátek z vlny si musíme nejprve 2x obkreslit na kousek staré lepenky šablonku (viz příloha č. 8). Obě šablony dáme k sobě a v prostředku začneme omotávat žlutou vlnou. Čím víc šablonku omotáme, tím víc bude kuřátko kulatější a hustější. Nakonec musíme mezi omotanými šablonkami protáhnout cca 20 cm žluté vlny a uvázat pevné dva uzly. Na konci zbytku provázku uděláme uzel a máme kuřátko za co pověsit. Omotanou vlnu rozstříhneme a nepřesnosti upravíme. Přidáme plastová očka (natřená troškou lepidla) a zobáček z filcu.

2.2.2 Léto

Ani léto na sebe nenechá příliš dlouho čekat. Oficiálně začíná letním slunovratem 21. 6. - tedy dnem, kdy je nejdelší den a nejkratší noc.

Léto je tím nejteplejším úsekem v celém roce a příroda je na vrcholu svých sil (Oftring, 2014). „*Co na jaře kvetlo, nyní zraje, změny v přírodě již nejsou tak překotné jako na jaře* (Leblová, 2012, s. 121).“

V letním, někdy až příliš horkém, počasí také není nouze o bouřky. Typická předbouřková atmosféra v sobě ukrývá jisté kouzlo. Slunce pohltí temné mraky plné deště a krupobití. Je parno a dusno. Hmyz poletuje mírně nad zemí, květy se zavírají a přichází první blýskání s dunícím hřmotem v zádech. Potom co se příroda vyzuří, přichází opět paprsky slunce, cítíme nádherně svěží vzduch a na nebi se objeví překrásná malba - duha. (Opravilová a Gebhartová, 1998)

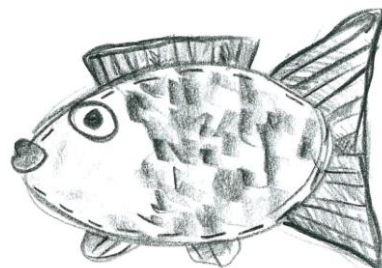
Dlouhé a teplé večery přímo vybízí k posezením u táboráku a pozorováním hvězd letní oblohy. Léto je navíc dobou prázdnin. Můžeme podniknout výlet do přírody a pozorovat druhy stromů, hmyzu a podobně. (Leblová, 2012)

Ani pro hledání materiálů a inspirace není toto období chudé. Mezi letními poklady najdeme obilné klasy, nesčetné druhy květin, písek a mušle z pláží, fazolky, seno...

Během letních výletů, o které o prázdninách jistě nebude nouze, můžeme spotřebovat dost PET lahví. Z nich a mnoha dalších „odpadů“ můžeme také vytvořit hned několik krásných výtvorů.

Nyní následuje malá ochutnávka nápadů pro letní tvoření.

2.2.2.1 3D rybka

Obr. č. 5

HLAVNÍ ZÁMĚR

Hlavním záměrem je naučit děti skládání „harmoniky“ z papíru, mačkání papíru, stříhání a tupování. Rybka má 3D efekt, a tak se děti učí lépe chápat předměty v prostoru. Ve volbě barev a tvarů, pak dětem dáváme prostor pro jejich kreativitu, představivost a fantazii.

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY Z RVP PV

Zvládat jemnou motoriku (mačkání a narovnávání papíru, tupování, stříhání atd.). Vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech (př. výtvarných).

POMŮCKY

Měkký tmavě zelený papír A4, nůžky, měkký světle zelený papír A3, sešíváčka, cca 5x tenký průklepový papír, houbička na nádobí, tmavě zelená tempera, červený a bílý filc, lihový fix, lepidlo a silon

POSTUP

Z tmavě zeleného papíru A4 poskládáme „harmoniku“ (papír přehýbáme svisle). Poté papír mírně rozprostřeme a z jednoho konce odstříhneme cca 4-5 cm široký pruh - hřbetní ploutev. Aby nám vznikl ocas, zbytek „harmoniky“ mírně prostříhneme (viz příloha č. 10). Z úplného zbytku pak vystříhneme ještě dvě malé břišní ploutvičky.

Nyní vezmeme světle zelený papír A3 a přehneme jej na půl (papír přehýbáme opět svisle). Stranu s ohybem otočíme nahoru a odstříhneme všechny rohy, vznikne ovál - břicho. Přehyb neustříhneme úplně, je totiž potřeba, aby byly obě části alespoň malým kouskem spojené. Ovál zmačkáme a následně narovnáme. Ovál otočíme ohybem dolů a těsně před ohybem dovnitř vsuneme konec malé břišní ploutvičky. Pak

sešíváme celý obvod rybky (nesmíme zapomenout na vsunutí dalších ploutví. Část mezi ocasem a poslední břišní ploutví necháme zatím nesešitou a do bříška rybky vsuneme cca 5 smačkaných průklepových papíru. Pak nesešijeme.

Šupinovou část bříška potupujeme houbičkou natřenou zelenou temperou. Přilepíme filcovou pusinku ve tvaru srdce a filcové oko, dotvořené fixem. To samé i z druhé strany. Na závěr připevníme také silon na zavěšení.

2.2.2.2 Motýlek

HLAVNÍ ZÁMĚR

Hlavním záměrem je naučit děti stříhání a skládání „harmoniky“ z papíru. Při práci je využito více druhů materiálu. Existuje nesčetné množství barevných variant, jak výrobek dotvořit. Kreativita a fantazie dětí je opravdu namístě.

Obr. č. 6

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY Z RVP PV

Zvládat jemnou motoriku (stříhání a skládání papíru, kreslení atd.). Vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech (př. výtvarných).

POMŮCKY

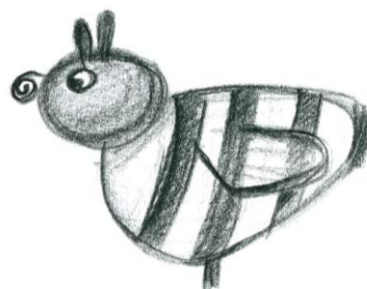
Různé druhy krepového papíru, nůžky, starý dřevěný kolík, lihový fix, tekuté lepidlo, stará černá gumička

POSTUP

Z jedné barvy krepového papíru si vystříháme větší ovál a druhé barvy zase ovál menší. Z obou oválů pak poskládáme „harmoniky“. Oba poskládané papíry pak sepne kolíkem (větší ovál je nahoře).

Kolík můžeme dozdobit lihovým fixem a tykadla vytvoříme z přestřížené staré černé gumičky, kterou přilepíme kapkou lepidla.

2.2.2.3 Polystyrenová včelička s PET křidélky

Obr. č. 7

HLAVNÍ ZÁMĚR

Hlavním záměrem je naučit děti pracovat s prostorovými předměty, malovat a stříhat. Děti si během tvoření vyzkoušejí různé druhy materiálů. Děti si jistě rády poradí s umístěním včeličky (květináč, záhonek, stavba z písku...).

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY Z RVP PV

Zvládat jemnou motoriku (malování, stříhání, lepení atd.). Vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech (př. výtvarných). Pomáhat životnímu prostředí (využití druhotného, odpadního materiálu pro výtvarnou činnost).

POMŮCKY

Polystyrenové (ne! vatové) vajíčko, špejle, polystyrenová kulička, štětec, žlutá, hnědá a bílá tempera, černý lihový fix, nůžky PET lahev, tvrdá kůže, lepidlo a drátek

POSTUP

Do polystyrenového vajíčka zespoda napícháme špejli (bude sloužit jako zápich). Druhou cca 3 cm dlouhou špejli zapícháme do tělíčka a následně i do hlavičky. Tato krátká špejle není vidět, slouží pouze jako spojka mezi tělem a hlavou.

V dalším kroku natřeme celou včeličku (mimo hlavičky) na žluto. Po zaschnutí včeličky namalujeme hnědé pruhy a hlavu. Prstem pak uděláme bílé oči a po zaschnutí černým fixem také tečky do očí. Z drátku uděláme spirálku - sosáček a zapícháme do hlavičky na příslušné místo.

Křidélka vytvoříme vystřihnutím slzičky z PET lahve. Je důležité, aby měla špičatou špičku. Ještě před zapíchnutím křidélka, špičku mírně namočíme do lepidla.

Velké včelce pak můžeme přidělat i tykadélka (př. z tvrdých kožených zbytků).

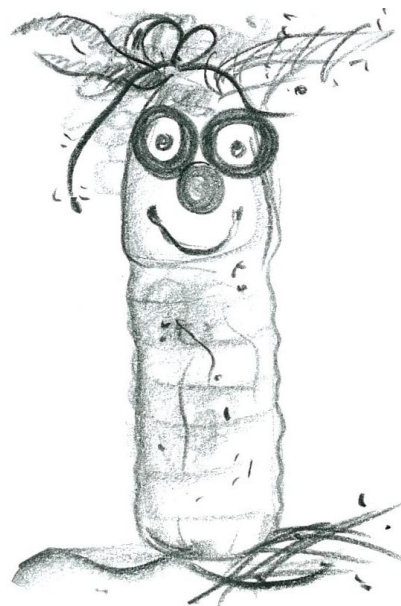
2.2.2.4 Vodní víla

HLAVNÍ ZÁMĚR

Hlavním záměrem je naučit děti stříhat, lepit a kreativně dozdobit výrobek. Děti jistě velmi upoutají třpytivé efekty a žbluňkání vody.

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY Z RVP PV

Zvládat jemnou motoriku (stříhání, sypání, napuštění, lepení atd.). Vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech (př. výtvarných). Pomáhat životnímu prostředí (využití druhotného, odpadního materiálu pro výtvarnou činnost).

Obr. č. 8

POMŮCKY

PET lahev, modrý mikrotenový sáček, zbytek třpytivé balicí fólie, kalíšky z čajových svíček, nůžky, třpytky, voda, lepidlo, PET víčka, černý lihový fix, stará kovová drátěnka, kokosové vlákno, zbytky špagátku, vlnkovaná lepenka sloužící k vystýlce balíků a další doplňky dle fantazie

POSTUP

PET lahev zbavíme etiket. Z modrého sáčku a třpytivé fólie nastříháme pruhy a také na malé kousky nastříháme kalíšky z čajových svíček. Proužky vložíme do PET lahve a přisypeme i třpytky a kousky z kalíšků. Lahev naplníme vodou (cca do $\frac{3}{4}$).

Poté lepidlem přilepíme PET víčka jako oči a nos a lihovým fixem dotvoříme tečky v očích a pus. Na hlavu použijeme věci jako kokosové vlákno, starou drátěnku....

Po zaschnutí lepidla a upevnění všech komponentů můžeme s „vodní vílou“ zatřepat a docílíme stejného efektu jako u těžítka a uslyšíme žbluňkání vody.

2.2.3 Podzim

Podzim začíná „kralovat“ 23. 9. (podzimní rovnodennost). Mezi dnem a nocí je rovnováha. Od této doby bude tma jen a jen přibývat. Podzim je obdobím velké sklizně, všechny plody uzrávají a stejně jako lidé, i zvířata střežují své zásoby na zimu. (Leblová, 2012)

Někteří ptáci se chystají na dlouhou cestu do teplých krajín. Ježci se pomalu ukládají ke spánku a jiní tvorové, jako pavouci, brouci a další drobní živočichové, se pro změnu shromažďují do opadaného listí (Oftring, 2014). Než listy „*uschnou a opadají, mění svou barvu ze zelené na červenou, žlutou, oranžovou nebo hnědou.*“ (Wilkesová, 2001, s. 60)

„Mraky na obloze vytvářejí okouzlující obrazce, které rozfoukává vítr. Začínáme nostalgicky vzpomínat na teplé dny a krátké noci předešlých měsíců.“ (Oftring, 2014, s. 72)

Podzimní období je opravdu velmi barevné a ukrývá v sobě nekonečné zásoby přírodních pokladů, které pro tvořivé účely můžeme rozhodně využít (šišky, ořechy, kaštiny, listí, mechy, kůra, jablka, hrušky, sušené houby, žaludy atd.).

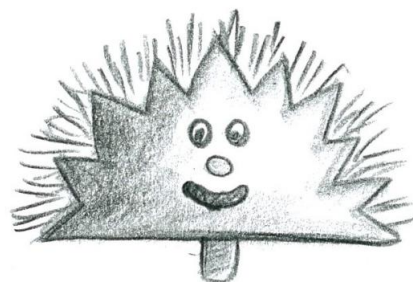
Na podzim, v září jdeme opět do školy. Jistě popíšeme spoustu papírů svými poznámkami. Zdánlivě bezcenná cáry papírů, které bychom normálně vyhodili, ale můžeme také využít pero našeho kreativního ducha!

Následují výtvary s podzimní tematikou.

2.2.3.1 Ježek na kolíku

HLAVNÍ ZÁMĚŘ

Hlavním záměrem je naučit děti stříhat špičky a proužky. Děti si pak určitě velice rádi poradí s ježečkovým umístěním. Ježečkovi pak můžeme vyrobit i kamarády nebo malou rodinku.

Obr. č. 9

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY Z RVP PV

Zvládat jemnou motoriku (stříhání, obkreslování, lepení atd.). Vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech (př. výtvarných).

POMŮCKY

Šablona tělíčka, tvrdý hnědý papír, obyčejná tužka, nůžky, měkká béžový papír, sešívačka, tavící pistole, starý dřevěný kolík, červený, oranžový a bílý filc, lepidlo a nakonec lihový fix

POSTUP

Na tvrdý hnědý papír obkreslíme šablonu těla (příloha č. 15) ježka a vystříhneme. Poté asi na 3x ohneme béžový papír. Ohyb papíru necháme vcelku, ale zbytek obstříhneme dokola. Kraje kulaté části prostříháme na zhruba půlmilimetrové proužky.

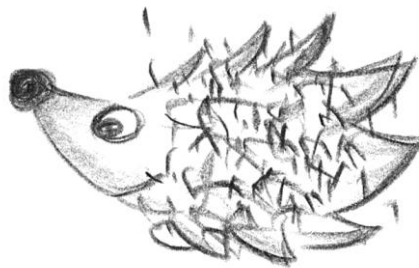
Béžovou část vsuneme do tmavohnědé a v dole uprostřed spojíme jednou sponkou ze sešívačky. V tomto místě sponku přelepíme výstřížkem z červeného filcu - ústa. Z oranžového filcu pak vystříhneme ještě nos a z bílého filcu dvě očka. Vše přilepíme na příslušná místa a očka dotvoříme černým fixem.

Na zadní část ježečka připevníme pomocí tavící pistole dřevěný kolík. Béžové „bodlinky“ můžeme jemně cik cak zohýbat.

2.2.3.2 Ježek ze semínek

HLAVNÍ ZÁMĚR

Hlavním záměrem je naučit děti kreslit, natírat, sypat. Dětem se jistě bude líbit autentičnost semínek jako bodlinek. Další dětské nápady jsou samozřejmě na místě.

Obr. č. 10

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY Z RVP PV

Zvládat jemnou motoriku (kreslení, lepení, sypání, práce s přírodním materiálem atd.). Vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech (př. výtvarných).

POMŮCKY

Stará lepenka, černý lihový fix, nůžky, štětec, lepidlo (Herkules, Duvilax apod.), suchá semínka z afrikánů, bílá a černá tempera

POSTUP

Nakreslíme siluetu a oko ježka a ježka poté vystříhneme. Bodlinkatou část natřeme větší vrstvou lepidla, aby se do něj nasypaná semínka z části ponořila. Poté štětcem nebo prstem namalujeme bílé oko a černým prostředkem.

Lepidlo po zaschnutí zprůhlední a „bodlinky“ tak vyniknou.

2.2.3.3 Muchomůrky

HLAVNÍ ZÁMĚR

Hlavním záměrem je naučit děti stříhat či trhat, lepit, natírat, malovat a být kreativní. Děti muchomůrky mohou využít pro své hry.

Obr. č. 11

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY Z RVP PV

Zvládat jemnou motoriku (trhání a stříhání papíru, kašírování, malování, otisk, práce s přírodninami atd.). Vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech (př. výtvarných).

POMŮCKY

Apeko (škrobové lepidlo na tapety), staré noviny, nůžky, mikrotenový sáček, miska, bílý měkký papír, lepidlo, červená, zelená, hnědá a bílá tempera, rulička od alobalu, bílá tempera, štětec, malá papírová krajka pod dorty, větší proložka na vajíčka, papírový kapesník nebo ubrousek, suchý mech, zelený papír a další doplňky podle vlastní fantazie

POSTUP

Nejprve vyrobíme klobouček muchomůrky. Jeho příprava může trvat (kvůli schnutí) i dva dny.

Podle návodu si ve vodě rozmícháme tapetové lepidlo a nastříháme nebo natrháme pruhy starých novin. Misku vhodné potřebné velikosti otočíme dnem nahoru a překryjeme ji mikrotenovým sáčkem. Proužky novin pak budeme jeden po druhém namáčet do lepidla a rovnoměrně je překládat přes misku. Je dobré nechat vrstvu zaschnout do druhého dne a poté přidat ještě druhou řadu. Po zaschnutí i druhé vrstvy „klobouček“ přetřeme červenou barvou a prstem uděláme bílé puntíky.

Nyní natřeme na bílo i ruličky od alobalu. Uprostřed papírové krajky vystříhneme „hvězdu“. A nasuneme ji na ruličku (špičky nalepíme zespodu na ruličku). Z bílého měkkého papíru poskládáme harmoniku a opatrně ho přilepíme z vnitřní strany kloboučku. Poté ruličku přilepíme ke kloboučku.

Stará proložka poslouží jako „zemina“. Rulička do ní stačí pouze zasunout a držít. Před zasunutím do proložky obalíme spodní část nožičky papírovým ubrouskem - vznikne tak podhoubí. Proložku dotvoříme temperami, suchým mechem, trávou vystříhanou ze zeleného papíru apod.

2.2.3.4 Podzimní strom

HLAVNÍ ZÁMĚŘ

Hlavním záměrem je naučit děti rolování tvrdého papíru, trhání a lepení. Děti se učí tvořit v prostoru. Stromečky pak mohou použít pro své hry (stavění zahrádky k domečku, stromy u vláčkodráhy...)

Obr. č. 12

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY Z RVP PV

Zvládat jemnou motoriku (trhání papíru, lepení, skládání, práce s přírodninami atd.). Vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech (př. výtvarných).

POMŮCKY

Čtyři ruličky od toaletního papíru, hnědá tempera, štětec, větvičky (bříza apod.), zbytky barevných papírů, lepidlo

POSTUP

První, druhou a třetí ruličku srolujeme. Poté je vložíme do čtvrté ruličky. Ruličky jsou v sobě natěsno, a proto mezi ně můžeme začít vkládat větvičky (není potřeba cokoli lepit).

V dalším kroku si ze zbytků barevných papírů natrháme malé kousky (vybíráme odstíny podzimního listí). Papírek přehneme přes větvičku a přilepíme. Takto pokračujeme, dokud se nám nebude zdát stromeček hotový.

2.2.4 Zima

Zima začíná 22. 12. Je to den zimního slunovratu. Dny jsou krátké a noci dlouhé. Barevnou podzimní krajinu pohltí bílá deka, kterou tvoří sníh a led. Všude panuje hrobové ticho, „*protože chybí ptačí zpěv, bzučení hmyzu, kvákání žab, ševelení listů...*“ (Leblová, 2012, s. 69)

I když je zima nejchladnější doba v roce, lidé si i v ní najdou spoustu zábavy. Od stavění sněhuláků a iglů po nejružnější zimní sporty - bruslení, sáňkování, lyžování atd. Navíc zima je zároveň dobou vánoční - panuje klid a mír. Ovšem ticho, které se nese zimní krajinou, u mnoha lidí může evokovat pocit smutku. Je pravou, že pro zvířátka jsou tyto časy opravdu perné. Zima pro ně znamená velkou nouzi především v nedostatku potravy. (Leblová, 2012)

Ale říká se, že všechno zlé je pro něco dobré. Proč nezapojit trochu fantazie a nevyrobit například vlastnoruční krmítko pro hladové ptáčky? Můžeme také zajít do sklepa pro uložené podzimní zásoby a v lese ozdobit mrkvičkami, jablíčky apod. vánoční stromeček vyhladovělým zvířátkům.

Zkrátka zimní čas, nám dává jedinečné příležitosti, jak vydat něco ze sebe. Dává nám prostor, pro pomoc a dělání radosti druhým.

Pokud máme pocit, že v zimě nejsou příliš dobré podmínky a příležitosti pro nesbírání přírodnin, proč o to víc nesáhnout po odpadovém materiálu. O ten, stejně jako v jiných ročních obdobích, nebude nouze, ba naopak (barevná sklíčka z rozbitých vánočních ozdob, hromady balicího papíru z rozbalených dárečků, hliníkové kalíšky z vyhořelých čajových svíček atd.).

Některé typy na zimní tvoření jsou uvedeny na následujících stranách.

2.2.4.1 Adventní věnec

HLAVNÍ ZÁMĚR

Hlavním záměrem je naučit děti omotávání a předávání předmětu (klubíčka) z ruky do ruky, dále vystřídat různé druhy materiálu (papír, vlna, přírodniny...) a dát co největší průchod jejich fantazii.

Obr. č. 13

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY Z RVP PV

Zvládat jemnou motoriku (omotávání, stříhání, lepení, zavazování mašličky atd.). Vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech (př. výtvarných).

POMŮCKY

Lepenka, kružítko, nůžky, malá klubíčka ze zbytků vlny (různé odstíny zelené), lepidlo, stužky a další ozdoby dle vkusu

POSTUP

Nejprve si na lepenku narýsujeme kružnici (cca $r=6$ cm). Poté vytvoříme menší vnitřní kružnici. Vzniklý kroužek vystříhneme. Ze zbytků zelených vln namotáme malá klubíčka.

Ještě před tím než dítě kroužek omotávat, udělá počáteční uzel. Během omotávání si dítě dle své vlastní fantazie může vystřídat i jiné odstíny zelené vlny. Na konci opět udělá uzel. V dalším kroku na „adventním věnci“ vytvoří čtyři mašličky (dva dvě naproti sobě). Na úplný závěr si svůj „adventní věnec“ může každý ozdobit - ve fantazii se meze nekladou (papírové vystřihovánky z raznic, sušená kůra, barevné drátky, staré knoflíky atd.).

Při tvoření dětí jsme neustále k dispozici. Jednotlivé kroky upravujeme podle věku a dovedností dětí.

2.2.4.2 Anděl a čert s dřevěnou hlavičkou

HLAVNÍ ZÁMĚR

Hlavním záměrem je naučit děti navlékání, kreslení, práci s drátkem a dalšími druhy materiálu. Výrobek dětem může posloužit jako dárek pro rodiče či kamaráda, anebo ozdoba na vánoční stromeček.

Obr. č. 14

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY Z RVP PV

Zvládat jemnou motoriku (navlékání, kreslení, uvázání mašličky, práce s přírodninami atd.) Vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech (př. výtvarných).

POMŮCKY

Dřevěné kolečko s provrtanou dírkou nahoře i dole, obyčejná tužka, předvrtané kaštiny akuvrtačkou, drátek, nůžky, lepenka, zbytky kožešiny, lýko, kukuřičné šustí, přírodní provázek, ovčí vlna a další doplňky dle své fantazie

POSTUP

Na dřevěné kolečko nakreslíme obličej čerta. Spodní dírkou provlékneme a upevníme drátek, na který následně navlékneme kaštiny. Nakonec i druhý konec upevníme ve stejném místě (ve spodní dírce). Tak nám vznikne kroužek z kaštanů - tělo čerta.

Rohy čerta můžeme například vystříhnout ze staré lepenky, a to tak, že ustříhneme proužek (uprostřed vykrojenější). Na vlasy lze použít př. odstřížek z chlupaté kožešiny. Rohy i vlasy upevníme pomocí drátku, který provlékneme horní dírkou provrtanou v hlavičce. Ze zbytku drátku vytvoříme smyčku, díky které pak

čertíka můžeme zavěsit. Na úplný závěr čerta můžeme doplnit o mašličku z červeného lýka.

Postup při výrobě anděla je hodně podobný jako u čerta, s tím rozdílem, že tělo anděla vyrobíme přehnutím suchého kukuřičného listu a opět upevněním za pomoci drátku. Namísto červené mašle můžeme přidat „ručičky“ z přírodního provázku, který přiděláme společně s tělíčkem. Na vlasy anděla se velmi hodí malý kousek z ovčí vlny.

2.2.4.3 *Kompot pro zvířátka*

HLAVNÍ ZÁMĚR

Hlavním záměrem je naučit děti předmatematické představy, dále co nejvíce smysly poznávat různé druhy přírodnin atd. Děti se také prostřednictvím této činnosti učí prosociálnímu citění, empatii - pomáhají zvířátkům, která v zimě shání potravu.

Obr. č. 15

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY Z RVP PV

Zvládat jemnou motoriku (sypání, vkládání, držení, uvázání mašličky, stříhání textilu atd.). Vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech (př. výtvarných). Chápat základní matematické pojmy. Být citlivý ke vztahu k živým bytostem (potrava pro hladová zvířata).

POMŮCKY

Nejrůznější přírodniny, které slouží jako potrava pro zvířátka - kaštiny, žaludy, seno, šišky, fazole, kukuřice, mech, ořechy atd., zavařovací sklenice (ideálně 5l), pytlovina nebo jiná přírodní látka, nůžky a přírodní provázek

POSTUP

Výroba „kompotu pro zvířátka“ je velmi vhodná pro kolektivní práci!

Během podzimu si s dětmi nasbíráme nejrůznější přírodniny, které by pak v zimě zvířátkům mohly přijít vhod. S přírodninami si do té doby jistě můžeme všelijak pohrát a využít je i jinak.

Nyní si paní učitelka vezme velkou zavařovací sklenici, společně s dětmi shromáždí na stůl všechny přírodniny a děti může pověřit různými pokyny. Například

může dávat úkoly typu: „*Františku, prosím podej mi 3 šišky. Aničko, teď prosím pět ořechů.*“ atd. Můžeme se také dětí ptát, například, která šiška je větší, co je tvrdší, co šustí atd. Ovšem paní učitelka musí dát dobrý pozor, aby na někoho nezapomněla. Děti při větším počtu můžou jít př. po třech. Pro děti bude jistě zajímavější, když přírodniny budou do sklenice vkládat ony samy.

Na úplný závěr sklenici uzavřeme zbytkem pytloviny, či kouskem jiné přírodní látky a převážeme provázkem.

2.2.4.4 Kos ze šišky

HLAVNÍ ZÁMĚR

Hlavním záměrem je naučit děti skládat „harmoniku“ z papíru, lepit, stříhat a pracovat s drátkem. Děti ptáčkům mohou vyrobit například i krmítko.

Obr. č. 16

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY Z RVP PV

Zvládat jemnou motoriku (stříhání a skládání papíru, lepení, práce s přírodninami atd.). Vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech (př. výtvarných).

POMŮCKY

Šiška z černé borovice, drátek, žlutý a šedý papír, nůžky, lepidlo, zbytek bílé kůže a černý lihový fix

POSTUP

Ze všeho nejdřív si ustříhneme drátek cca 30 cm a přehneme jej napůl. Z ohybu nahoře uděláme smyčku pro zavěšení a zbytek drátku táhneme těsně okolo středu šišky. Drátek otočením upevníme a zbylé dva konce budou tvořit nohy. Na konec nožiček upevníme ještě dvě kuličky ze žlutého zmačkaného papíru.

Nyní potřebujeme 2x šedý papír A5. Z obou poskládáme „harmoniku“ a než harmoniku rozděláme, papír přehneme napůl. Konec papíru bez ohybu bez ohybu zkoseně ustříhneme a druhý konec mírně namočíme do lepidla. Špičku s lepidlem, pak vložíme dovnitř šišky. To samé uděláme i s druhým křídlem.

Nyní ze žlutého papíru vystřihneme širší trojúhelník a smotáme ho do špičky. Tak vznikne zobáček, který následně přilepíme na zadní část šišky. Přidáme ještě dvě dokolečka ze zbytku bílé kůže a v očích uděláme černou tečku lihovým fixem.

2.3 Průběh praktické realizace

2.3.1 JARO - Kytičky z cukrářských košíčků charakteristika str. 33)

2.3.1.1 Chlapec A (7 let a 3 měsíce)

Výroba kytiček chlapce ze všech výrobků bavila asi nejméně. Avšak kytičku zvládl vyrobit. Zvolil si oranžovou barvu košíčku. Ten bez problému narovnal a poskládání „harmoniky“ už, vzhledem k malé velikosti košíku, bylo horší. Nicméně i harmoniku zvládl. Se svázáním složených košíků potřeboval pomoci. Obmotávání mezi jednotlivými lístky i upevnění drátku zvládl zcela sám.

Obr. č. 17

Obr. č. 18

2.3.1.2 Chlapec B (4 roky a 11 měsíců)

Chlapec B zvolil růžový košíček s menší velikostí než ostatní. Výroba kytiček ho bavila z celé skupiny nejvíc.

Košíky pořádku vylisoval, ale s „harmonikou“ si rady příliš nevěděl. Mohla za to nejspíš opravdu malá velikost košíčku. S vázáním, omotáváním mezi jednotlivými a přiděláním drátku, chlapec potřeboval trochu pomoci.

Obr. č. 19

Obr. č. 20

2.3.1.3 Chlapec C (3 roky a 2 měsíce)

Nejmladší z chlapců zvolil modrou barvu košíčků. Práce ho bavila, ale téměř se všemi kroky potřeboval pomoci. Ze všech kroků nejvíc mu šlo narovnávání košíčků a poté omotávání provázkem. Skládání „harmoniky“ mu šlo ze všech kroků nejhůře.

Obr. č. 21

Obr. č. 22

2.3.1.4 Osobní zhodnocení

Kytičky jsou velmi elegantní a jemné. Vzhled třídy mateřské školy jistě oživí. Děti činnost zvládly, ale pomoc dospělého je určitě na místě. Největší problém dětem, i nejstarším dětem, dělá skládání „harmoniky“ a pak samotné svázání okvětních lístku.

Nejstarší děti by činnost samostatně mohly zvládnout. Ovšem s první kytičkou by jim pedagog musel pomoci a ukázat jim postup. Mladší děti určitě budou potřebovat asistenci. Pomoc menším kamarádům jistě zvládnou i starší děti. Čímž potopujeme i jejich vzájemné vztahy.

Bylo by vhodné rozdělit si děti do menších skupinek, př. po čtyřech. V průběhu týdne pak činnost zdolají úplně všichni. Navíc díky menším skupinkám u stolečku,

s dětmi budeme pracovat mnohem individuálněji. Námět tedy bez problému můžeme použít i ve smíšených třídách.

2.3.2 LÉTO - Motýlek (charakteristika str. 43)

2.3.2.1 Chlapec A (7 let a 3 měsíce)

Chlapec A, nejstarší z chlapců, se do výroby motýlka pustil zcela přirozeně a činnost mu nijak nevadila.

Z velkého množství barev krepového papíru, zvolil zelenou a modrou. Vystříhnutí obdélníku mu nedělalo nijak velké potíže. Hravě si poradil i s rohy, které musel dostříhnout, aby vznikl ovál.

S kresbou fixem na kolík, už chlapec A měl menší potíže, jelikož kolík není příliš široký a navíc je vyvýšený. Ale nakonec úkol zvládl velmi dobře. Drobné potíže mu dělalo i skládání „harmoniky“.

Celkově si chlapec A se vším poradil a pomoc téměř vůbec nepotřeboval (spíše slovní pomoc, vysvětlení postupu).

Obr. č. 23

Obr. č. 24

2.3.2.2 Chlapec B (4 roky a 11 měsíců)

Chlapec B se do tvoření zapojil bez problému. Ovšem činnost ho příliš nepřitahovala. Měl velké tendence „opisovat“ od staršího chlapce A. S napodobováním kamaráda se vůbec netajil - naopak ho činnost s tímto cílem začala bavit.

Nakonec si chlapec vybral oranžovou a zelenou barvu krepového papíru (původně chtěl modrou, jako chlapec A, ale nebavilo ho čekat na barvu - proto zvolil jinou kombinaci).

I chlapci B kresba na dřevěné tělíčko také dělala menší potíže, ale nakonec se vše zvládl. Kresbu na tělíčko se opět snažil napodobit podle staršího chlapce. S malou pomocí, chlapec křídla vystříhal a snažil se je poskládat do „harmoniky“.

Celou činnost s malou pomocí při stříhání a skládání křídel zvládl.

Obr. č. 25

Obr. č. 26

2.3.2.3 Chlapec C (3 roky a 2 měsíce)

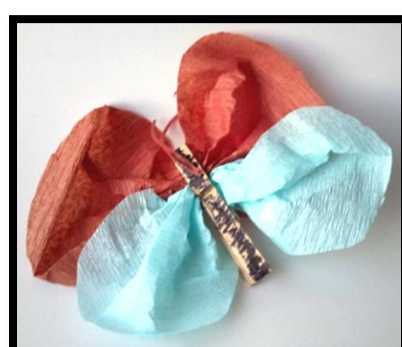
Chlapec C, nejmladší z chlapců, se do výroby vrhl s velkým nadšením. Ve chvílce nepozornosti dokonce začal vyrábět tělíčko motýlka ze zbylých kolíků, které připichoval na vystřížený krepový papír. Ovál měl kolíkové ruce a nohy a motýlkovi se vůbec nepodobal. Ale chlapec měl ze svého prvotního výtvoru nesmírnou radost.

Chlapec potřeboval pomoci více méně s každým krokem. Někdy stačilo slovní vysvětlení a někdy zase potřeboval spíše praktickou pomoc (např. stříhání a držení nůžek, kresba na kolík, skládání harmoniky atd.).

Chlapec se na motýlka velmi těšil, a tak krok po kroku trpělivě pracoval.

Obr. č. 27

Obr. č. 28

2.3.2.4 Osobní zhodnocení

Výroba motýlka je velmi jednoduchá a rychlá. Díky své nenáročnosti a jednoduchosti se tato činnost hodí i pro početnější či smíšené skupiny dětí.

U nejmladších dětí musíme počítat s určitou dávkou asistence. Starší děti, pokud znají postup, jsou schopné činnost zvládnout samy, případně opět mohou pomoci a poradit menším kamarádům.

2.3.3 PODZIM - Podzimní strom (charakteristika str. 51)

2.3.3.1 Chlapec A (7 let a 3 měsíce)

Výroba podzimního stromu chlapce A zaujala ze všech činností nejvíce. Líbila se mu celková konstrukce stromečku.

Skládání ruliček, malování na kmen, vkládání větvíček, trhání papírků a lepení... S ničím neměl chlapec velké problémy. Naopak práce ho po všech stránkách bavila.

Obr. č. 29

Obr. č. 30

2.3.3.2 Chlapec B (4 roky a 11 měsíců)

Chlapec B měl z výroby stromu také velkou radost. Nejvíc ho bavilo lepení lístku na větvičky. Neustále tvrdil, že jich má málo a musel lepit další a další lupínky.

Kromě natírání kmene, chlapec B neměl s žádným krokem problém.

Obr. č. 31 ↓

Obr. č. 32 →

2.3.3.3 Chlapec C (3 roky a 2 měsíce)

I chlapec C se do práce pustil s chutí.

Nejprve se pustil do trhání barevných lístků. Tato činnost mu dělala velké potíže, papíry jen zmačkal a nenatřhal. Ale samotné lepení lupínků mu šlo na výbornou. Měl také tendence lupínky nalepovat do určitého systému. Takže vznikla například větvička s radou pouze červených lupínků atd. Velmi dobře si poradil i s malováním kmene, který natřel opravdu velmi pečlivě.

Stromeček měl ze stromečku velkou radost.

Obr. č. 33

Obr. č. 34

2.3.3.4 Osobní zhodnocení

Výroba stromečku nadchla všechny tři chlapce. Chlapcům se líbila hlavně konstrukce stromečku. Chtěli mít tak veliký stromeček, jak jen to půjde.

Výtvar a jeho výroba se do školky rozhodně hodí. Pro realizaci by bylo vhodnější děti střídat po menších skupinkách.

Stromeček bez výhrad baví jak nejmladší, tak i ty nejstarší děti. Proto se hodí do všech typu tříd včetně těch smíšených.

2.3.4 ZIMA - Adventní věnec (charakteristika str. 53)

2.3.4.1 Chlapec A (7 let a 3 měsíce)

Chlapec se na omotávání věnečku velmi těšil. Činnost ho opravdu bavila a přistupoval k ní velmi pečlivě.

První dva uzly na upevnění vlny zvládl sám bez pomoci. Při omotávání si také poradil - jednou rukou si přidržoval kroužek a druhou klubíčko. Snažil se být opravdu pečlivý a skládat vlnu vedle vlny. Chlapci měli možnost kdykoli si vyměnit barvu klubíčka za jiný odstín zelené. Chlapecek si ji vyměnil, ale až po vymotání prvního klubíčka.

Při zdobení chlapci dělaly velký problém mašličky, i když je na botách normálně zvládá. Nejspíš za to mohly nevhodně zvolené stužky (klasické stužky na balení dárků - příliš se kroutí).

Obr. č. 35

Obr. č. 36

2.3.4.2 Chlapec B (4 roky a 11 měsíců)

Chlapec se do omotávání věnečku postil s chutí. Opět vzhlížel ke staršímu kamarádovi a snažil být se stejně pečlivý jako on.

S počátečním uzlem chlapec potřeboval pomoci. Omotávání mu nedělalo potíže. Našel si způsob jak omotávat aniž potřeboval cizí pomoc s přidržováním. V průběhu omotávání vyměnil klubíčko za klubíčko s tmavější vlnou.

Opět nastaly problémy s mašličkami.

Obr. č. 37

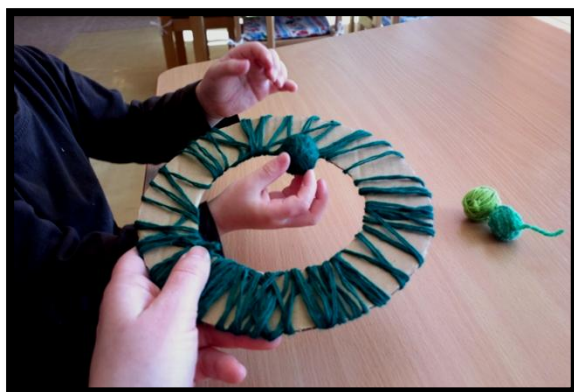

Obr. č. 38

2.3.4.3 Chlapec C (3 roky a 2 měsíce)

Chlapec se k činnosti přistupoval s radostí, a to i přes to, že omotávání pro něj nebylo zcela jednoduché.

Při omotávání potřeboval pomoci s držáním kroužku. Klubíčko si přendával z ruky do ruky a do činnosti byl naprosto ponořený. Za každou cenu chtěl klubíčko celé spotřebovat. Kromě mašliček na závěr zvládl bez pomoci.

Obr. č. 39

Obr. č. 40

2.3.4.4 Osobní zhodnocení

Adventní věnec může být hezkou vánoční dekorací (do oken, na dveře atd.). Omotávání věnce děti velmi baví - velké i malé.

Větší děti si s omotáváním a zároveň přidržováním kroužku poradí samy (zpravidla). Ale malým dětem musíme při omotávání kroužek držet. Klubíčko si předávají z ruky do ruky. Kdybychom jim kruh nedrželi, asi by činnost nezvládly. Starší kamarádi dětem mohou pomoci a kroužek jim také podržet. Zdobení nedělá kromě mašliček problémy.

2.4 Závěr praktické části

Pro realizaci a praktické vyzkoušení dětmi, byly vybrány čtyři výrobky - kytičky z cukrářských košíčků, motýlek, podzimní strom a adventní věnec. Tedy z každé oblasti byl vybrán jeden výrobek.

Všem dětem (odlišný věk) se podařilo výrobky vytvořit. Některé kroky zvládly zcela samostatně (př. lepení, zdobení atd.), některé s nepatrnou pomocí (př. počáteční uzel atd.) a bylo i pár kroků, se kterými by si samy pravděpodobně nevěděly rady. Rozhodujícím faktorem je jistě věk dětí také motivace, zručnost, momentální citové ladění a další.

Zcela jednoznačně chlapce ze všech čtyř výrobků bavila práce na podzimním stromečku. Hned na „druhém místě“ by se umístilo omotávání adventního věnce. Naopak nejméně nadšení byli chlapci z kytiček. Je pravdou, že cukrářské košíčky, ze kterých se kytičky vyrábí, jsou drobnější a o to víc se klade důraz na jemnost, soustředěnost a s tím souvisí i notná dávka vůle a trpělivosti. Ale je druh a velikost materiálu opravdu tím pravým důvodem proč byly pro chlapce právě kytičky nejméně zábavné? Ze všech čtyř výrobků, jsou pravděpodobně právě kytičky nejvíc jemné, křehké, něžné. Možná je logické, že právě toto je důvod nejmenší oblíbenosti u chlapců. Jistě by bylo zajímavé ověřit si tuto teorii s dívčí skupinkou. Možná by byl zájem úplně opačný.

Nejkratší dobu trvala výroba motýlka a nejdelší dobu trvala práce na podzimním stromečku. Je možné, že delší čas strávený nad stromečkem a věncem souvisí právě s jejich největší oblíbeností.

A co udělat proto, aby byly všechny náměty co nejvíce oblíbené a aby děti bavily? Řešením by byla volba výrobků, které jsou aktuálně pro dítě atraktivní, kterými se právě „zabývá“ nebo nechat dítěti výrobek jako hračku se kterou si může pohrát a zakomponovat ji př. do svých staveb, zahrát s výrobky divadlo či vytvořit z nich kulisy atd.

Nejstarší chlapeček, chlapec A, potřeboval vzhledem k jeho věku pomoci nejméně. Pomoc potřeboval především s mašličkami na adventním věnci (ale mašličky

běžně zvládá, problém byl nejspíš ve špatně zvoleném materiálu stužky) a se skládáním „harmoniky“.

Prostřední chlapec, chlapec B, pracoval více méně také samostatně, stejně jako chlapec A. Jeho práce byla velmi specifická tím, že neustále vzhlížel k nestaršímu z chlapců a snažil se mít všechno stejné jako on. Například při omotávání adventního věnce byl velmi pečlivý, stejně jako kamarád a ve chvíli, kdy chlapec A vymotal své klubíčko a vyměnil jej za jiné (i s jiným odstínem) i tento chlapec musel barvu klubíčka vyměnit za jiné - i když klubíčko ještě nevymotal.

Toto napodobování a vzhlížení k autoritám, byť o kousek staršímu kamarádovi, je pro tento věk typické a zcela běžné. Díky výzkumné studii se v tomto faktu můžeme ještě více utvrdit.

Chlapec B, největší pomoc potřeboval hlavně při výrobě kytiček z cukrářských košíčků. Zvolil si nejmenší velikost košíčků a práce tak pro něj byla o to těžší.

Nejmladší z chlapců, chlapec C, potřeboval pochopitelně vzhledem ke svému věku, nejvíce pomoci. Ovšem od obou chlapců vynikal ve svém zapálení pro věc. Z vyrábění všech výrobků byl naprosto nadšený. I v případě nejmladšího chlapečka se během výzkumné studie potvrdil jeden z typických znaků tohoto věku, a to smysl pro řád, systematickosti (lepení lupínku na danou větvíčku pouze v jedné barvě, na druhou větvíčku lupínky v další barvě). Děti v tomto systému nacházejí řád a v něm jistotu.

Výrobky jsou vhodné pro práci s dětmi v mateřské škole. Ovšem na pedagogovi záleží, aby posoudil individuální potřeby, schopnosti apod. dětí a případně dětem činnost adekvátně přizpůsobil.

DISKUZE

Langmeier (1998) uvádí, že šestileté dítě dokáže samostatně zavázat tkaničku na smyčku. V průběhu výzkumné studie však sedmiletý chlapec mašli zavázat nedokázal. Jelikož si tkaničky u bot běžně zavazuje, musel vzniknout nějaký problém. V RVP PV je uvedeno, že pedagog by měl nabízené činnosti dětem přizpůsobovat tak, aby svou úrovní odpovídaly konkrétním možnostem a potřebám dětí (Smolíková, 2004). A to je možnou odpovědí. Příště by byla nejspíš nejvhodnější volba látkové stužky či provázku. Uvázání mašličky by pak pro sedmiletého předškoláka nebylo žádnou překážkou.

Téměř pětiletý chlapec při vytváření všech svých výrobku měl jeden charakteristický rys. Měl neustálé tendence „kopírovat“ svého staršího kamaráda. Podle Gillernové (2003) je to pro tento věk zcela běžné. Jak dále vysvětluje, napodobování je jedním z nejúčinnějších postupů, jehož podmínkou jsou modely a vzory. Tento jev by ovšem mohl souviset i s observačním učením, který Svobodová (2010) vysvětluje tak, že *„pokud učitelka podá dítěti pozitivní zpětnou vazbu k jeho chování, potvrzuje jeho sebejistotu a současně dává ostatním dětem příklad.“* (Svobodová, s. 78, 2010) Je tedy otázkou, zda prostřední chlapec reagoval na možnou pozitivní zpětnou vazbu staršího chlapce, anebo zda ho pojal za momentální vzor, ke kterému vzhlíží a učí se.

Jedním z dalších výrazných znaků celé studie je motivace, která chlapce motivovala při práci na podzimním stromu. Práce na tomto výtvoru chlapce bavila jednoznačně více než všechny ostatní. Proč tomu tak bylo? Odpovědí na tuto otázku může být například gender role. Chlapci jsou typičtí svou bojovností, akčností, baví je stavění a prostorové činnosti. Dívky jsou oproti chlapcům jemnější, pečlivější a mají rády spíše prosociálnější hry (Vágnerová, 2005). Možná že právě konstrukce, která je při výrobě podzimního stromu zřejmá, chlapce zaujal více než jemné květiny a motýlci.

Třídění odpadu apod. je jistě záležitost, kterou bychom měli podporovat a neustále o ni s dětmi mluvit a stvrzovat činy. Ovšem i práce s přírodním materiálem má zde své místo. Dnešní dobu techniky, ve které má téměř každé dítě mobilní telefon,

tablet, počítač a jiné vymoženosti, můžeme s trochou nadsázky vnímat jako vězení. Virtuální svět zdaleka „nevězní“ jen dospělé, ba naopak především děti a dospívající. Vědí dnešní děti ještě vůbec, jak voní tráva? Jak kouzelný povrch má kůra? Jaký adrenalin a pocit vítězství zažijí se zdoláním koruny stromu? Jak napínaví je dobrat se k právě spadlému kaštanu? Jak krásné je podzimem zbarvené listí zblízka? Právě prostřednictvím přírodnin, toto kouzlení přírody můžeme dětem připomenout, ukázat vnímat. A to především dětem ve městech, které mají o to horší podmínky k poznání tak úchvatné přírody, která je kolem nás.

ZÁVĚR

Bakalářská práce byla zaměřena na environmentální a výtvarnou výchovu dětí předškolního věku se snahou podpořit „zdraví“ naší přírody a planety Země využitím přírodního a odpadového materiálu.

Aby praktická část byla opravdu praktická - vytvořila jsem zásobník výtvarných nápadů určený především pro tvoření předškolních dětí. Výtvary nejsou z ničeho jiného než z přírodnin a dále pak věcí, které bychom normálně vyhodily (plast, sklo, papír, textil atd.). Přitom jejich funkci a využití můžeme prodloužit na mnohem delší dobu. I tímto, pro někoho možná nepatrným, způsobem můžeme společně s dětmi pomoci životnímu prostředí s odpadem a společně s přírodninami podtrhnout důležitost přírody.

Pro ověření zásobníku, byla provedena výzkumná studie, která prokázala, že děti předškolního věku, výrobky (minimálně vyzkoušené) zvládají. Nikdy bychom neměli zapomínat na individualitu každého z nás. Přizpůsobení činnosti konkrétnímu dítěti je naprosto vítané.

Toto je malý střípek, malý pokus o zachování úcty a respektu k přírodě. Ve spojení s dalšími malými střípky, by pak mohla vzniknout mozaika, krásné krajiny.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Tištěné zdroje

BEZDĚKOVÁ, Jana. *Učíme naše dítě mluvit*. 1. vyd. Velké Bílovice: TeMi CZ, 2008. ISBN 978-80-87156-02-5.

ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.

FIALOVÁ, Eva. *Odpadové materiály a přírodniny v prostorové tvorbě ve výuce výtvarné výchovy na 1. stupni ŽŠ*. Brno, 2009. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně, Fakulta pedagogická, Katedra výtvarné výchovy.

GILLERNOVÁ, Ilona. Podpora sociálního a emocionálního vývoje dětí v mateřské škole. In MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ (eds.). *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-799-X.

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání*. 1. vyd. Praha: RAABE, 2010. ISBN 978 - 80 - 86307 - 95 - 4.

JŮVA, Vladimír. *Estetická výchova a všestranný rozvoj osobnosti*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987. ISBN 21 - 032 - 87.

JŮZL, Miloš a Dušan PROKOP. *Úvod do estetiky*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1989. ISBN 11-096-89 09/1.

LANGMEIER, Josef, LANGMEIER, Miloš a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie: S úvodem do vývojové neurofyzologie*. 1. vyd. Praha: H&H, 1998. ISBN 80-86022-37-4.

LEBLOVÁ, Eliška. *Environmentální výchova v mateřské škole*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0094-9.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Metodický pokyn MŠMT k zajištění environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty*. Praha: MŠMT, 2008. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/metodicky-pokyn-msmt-k-zajisteni-environmentalniho>

MIŠURCOVÁ, Věra a KOLEKTIV. *O estetické výchově nejmenších*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971. ISBN 14 - 373 - 71.

OFTRING, Bärbel. *Objevujeme přírodu pro děti a rodiče*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5139-9.

OPRAVILOVÁ, Eva a Vladimíra GEBHARTOVÁ. *Léto v mateřské škole*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-245-9.

PEŠKOVÁ, Tereza. *Využití přírodních materiálů pro praktické činnosti v základní škole speciální*. Praha, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta pedagogická, Katedra informačních technologií a technické výchovy.

SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. 1. vyd. Praha: VÚP Praha, 2004. ISBN 80-87000-00-5. Dostupné z:

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani>

STIBRAL, Karel. *Proč je příroda krásná?: Estetické vnímání přírody v novověku*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2005. ISBN 80 - 7363 - 008 - 7.

STORCH, David a Stanislav MIHULKA. *Úvod do současné ekologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-462-1.

SVOBODOVÁ, Eva a KOL. *Vzdělávání v mateřské škole*. 1. vyd. Praha: Portál 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.

ŠINDELÁŘ, Dušan. *Tvořivá estetika*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1982. ISBN 32 - 036 - 82.

ŠŤASTNÁ, Jarmila. *Všechno, co potřebujete vědět o odpadech a neměli jste se koho zeptat*. 1. vyd. Praha: EKO-KOM, 2013. ISBN 978-80-904833-1-6.

ŠULOVÁ, Lenka. Repetitorium vybraných poznatků vývojové psychologie. In MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ (eds.). *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-799-X.

UŽDIL, Jaromír. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta*. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980. ISBN 14-583-80.

UŽDIL, Jaromír. *Výtvarný projev a výchova*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978. ISBN 14-788-78.

UŽDIL, Jaromír a Emilie ŠAŠINKOVÁ. *Výtvarná výchova v předškolním věku*. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. ISBN 14-032-83

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: Dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: Dětství, dospívání a stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

WILKESOVÁ, Angela. *Hrajeme si celý rok*. 1. vyd. Praha: Svojtka&Co, 2001. ISBN 80-7237-419-2.

Internetové zdroje

VÝTEJTE NA ZEMI. *Co je to druhotná surovina?*. [online]. [cit. 2015-01-04]. Dostupné z: http://vitejtenazemi.cz/cenia/index.php?p=co_je_druhotna_surovina&site=odpady

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. č. 1	Kytičky z cukrářských košíčků - nákres
Obr. č. 2	Polystyrenová ovečka - nákres
Obr. č. 3	Sedmikrásky - nákres
Obr. č. 4	Velikonoční váza a kuřátko - nákres
Obr. č. 5	3D rybka - nákres
Obr. č. 6	Motýlek - nákres
Obr. č. 7	Polystyrenová včelička s PET křídélky - nákres
Obr. č. 8	Vodní víla - nákres
Obr. č. 9	Ježek na kolíku - nákres
Obr. č. 10	Ježek ze semínek - nákres
Obr. č. 11	Muchomůrky - nákres
Obr. č. 12	Podzimní strom - nákres
Obr. č. 13	Adventní věnec - nákres
Obr. č. 14	Anděl a čert s dřevěnou hlavičkou - nákres
Obr. č. 15	Kompot pro zvířátka - nákres
Obr. č. 16	Kos ze šišky - nákres
Obr. č. 17	Výroba kytičky z cukrářských košíčků - chlapec A
Obr. č. 18	Hotový výrobek kytičky z cukrářských košíčků - chlapec A
Obr. č. 19	Výroba kytičky z cukrářských košíčků - chlapec B
Obr. č. 20	Hotový výrobek kytičky z cukrářských košíčků - chlapec B
Obr. č. 21	Výroba kytičky z cukrářských košíčků - chlapec C
Obr. č. 22	Hotový výrobek kytičky z cukrářských košíčků - chlapec C
Obr. č. 23	Výroba motýlka - chlapec A

Obr. č. 24	Hotový výrobek motýlka - chlapec A
Obr. č. 25	Výroba motýlka - chlapec B
Obr. č. 26	Hotový výrobek motýlka - chlapec B
Obr. č. 27	Výroba motýlka - chlapec C
Obr. č. 28	Hotový výrobek motýlka - chlapec C
Obr. č. 29	Výroba podzimního stromu - chlapec A
Obr. č. 30	Hotový výrobek podzimního stromu - chlapec A
Obr. č. 31	Výroba podzimního stromu - chlapec B
Obr. č. 32	Hotový výrobek podzimního stromu - chlapec B
Obr. č. 33	Výroba podzimního stromu - chlapec C
Obr. č. 34	Hotový výrobek podzimního stromu - chlapec C
Obr. č. 35	Výroba adventního věnce - chlapec A
Obr. č. 36	Hotový výrobek adventního věnce - chlapec A
Obr. č. 37	Výroba adventního věnce - chlapec B
Obr. č. 38	Hotový výrobek adventního věnce - chlapec B
Obr. č. 39	Výroba adventního věnce - chlapec C
Obr. č. 40	Hotový výrobek adventního věnce - chlapec C

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1	Kytičky z cukrářských košíčků I.
Příloha č. 2	Kytičky z cukrářských košíčků II.
Příloha č. 3	Polystyrenová ovečka I.
Příloha č. 4	Polystyrenová ovečka II.
Příloha č. 5	Sedmikrásky I.
Příloha č. 6	Velikonoční váza s kuřátky
Příloha č. 7	Šablona I.
Příloha č. 8	Šablona II.
Příloha č. 9	Šablona II.
Příloha č. 10	3D rybka
Příloha č. 11	Motýlek
Příloha č. 12	Polystyrenová včelička s PETkřídélky I.
Příloha č. 13	Polystyrenová včelička s PETkřídélky II.
Příloha č. 14	Vodní víla
Příloha č. 15	Šablona IV.
Příloha č. 16	Ježeček z kolíku
Příloha č. 17	Ježeček ze semínek
Příloha č. 18	Muchomůrky I.
Příloha č. 19	Muchomůrky II.
Příloha č. 20	Podzimní strom
Příloha č. 21	Adventní věnec
Příloha č. 22	Anděl a čert s dřevěnou hlavičkou
Příloha č. 23	Kompot pro zvířátka I.

Příloha č. 24 Kompot pro zvířátka II.

Příloha č. 25 Kos ze šišky

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Příloha č. 2

Příloha č. 3

Příloha č. 4

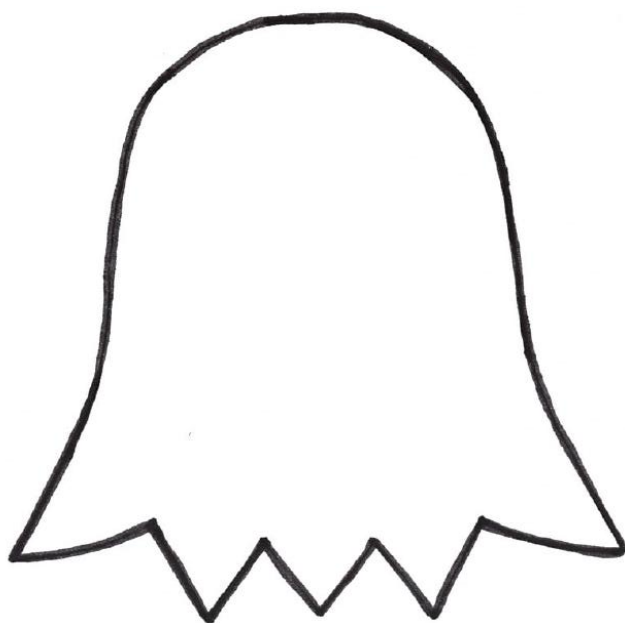
Příloha č. 5

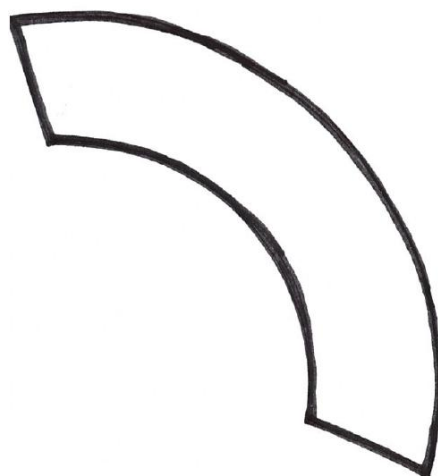
Příloha č. 6

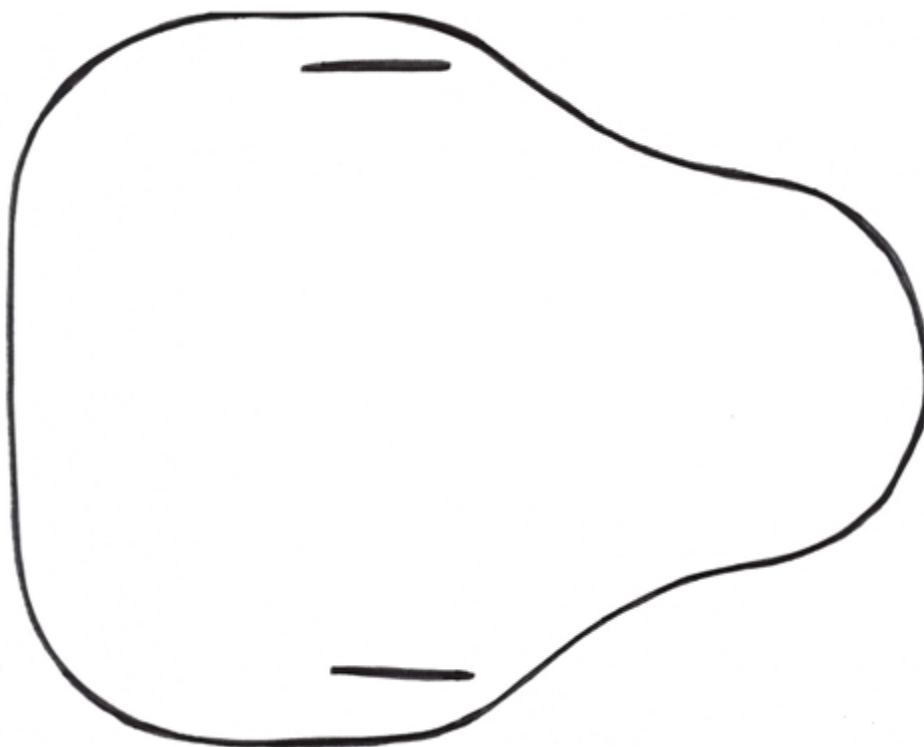
Příloha č. 7

Příloha č. 8

Příloha č. 9

Příloha č. 10

Příloha č. 11

Příloha č. 12

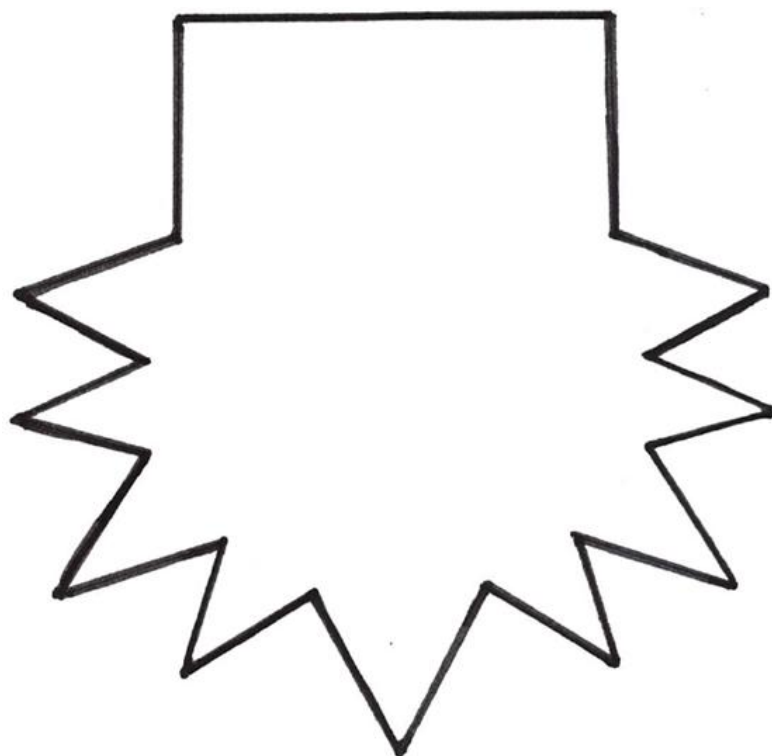
Příloha č. 13

Příloha č. 14

Příloha č. 15

Příloha č. 16

Příloha č. 17

Příloha č. 18

Příloha č. 19

Příloha č. 20

Příloha č. 21

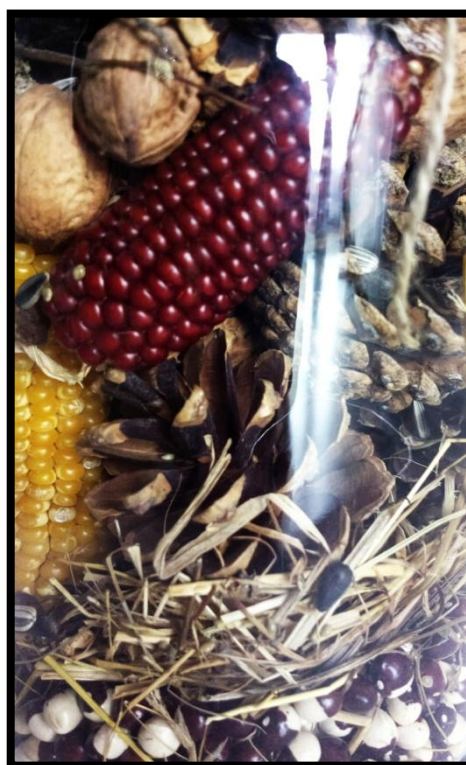
Příloha č. 22

Příloha č. 23

Příloha č. 24

Příloha č. 25

